

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ผู้สูงอายุ
2. ทฤษฎีทางสังคมของผู้สูงอายุ
3. จริยธรรม
4. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคม
5. ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา และชมรมผู้สูงอายุต่างๆ
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ผู้สูงอายุ

เนื่องจากในชุมชนนั้นประกอบด้วยประชากรกลุ่มต่าง ๆ และตามปรัชญาของงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนแล้ว ประชากรทุกเพศทุกวัย ควรได้รับการศึกษา นอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, จุลสาร) และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน และการพัฒนาชุมชน เพราะการพัฒนาคุณภาพของประชาชนคนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย และผู้สูงอายุเป็นกำลังสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งนอกจากกลุ่มอื่นๆในการพัฒนา คือ เป็นทั้งประเภทหนึ่งของกลุ่มผู้นำชุมชน และเป็นทั้งกลุ่มประชาชนที่ควรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน

ก. คำจำกัดความผู้สูงอายุ การให้ความหมาย หรือคำจำกัดความของผู้สูงอายุหรือคนชรา นั้น เราไม่สามารถกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ได้ว่าคนชรา นั้นเริ่มเมื่อใดแน่ การกำหนดว่าใครที่เป็นคนชรา นั้นจึงเป็นเรื่องที่แต่ละคนจะกำหนดเอง และขึ้นอยู่กับขั้นตอนการเป็นลักษณะสังคมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามกฎเกณฑ์ที่ใช้กำหนดว่าใครเป็นคนชรา นั้นคืออายุ ซึ่งวัดโดยจำนวนปีที่ได้มีชีวิตอยู่มา โดยอาศัยปฏิทินที่นับว่าปีหนึ่งมี 365 วัน เป็นเครื่องกำหนดซึ่งจะต้องเป็นสิ่งที่มีความทันสมัยในระดับที่มองเห็นความสำคัญของเวลา และมีการจัดบันทึกต่าง ๆ ในอดีต มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนใช้เวลาเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ของคน (พีรสิทธิ์ คำานวณศิลป์, ลินี กมลนาวิณ และประเสริฐ รักไทยดี, 2523: 4-8)

พน แสงสิงแก้ว (2515: 66) ให้หลักเกณฑ์ที่ถือว่าบุคคลใดเป็นคนชราไว้ 3 ประการ คือ

1) หลักเกณฑ์ตามอายุ (Chronological age) เป็นหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดว่าบุคคลที่อายุสูงกว่า 65 ปีเป็นคนชรา

2) หลักเกณฑ์ความสามารถในการปฏิบัติงาน เกณฑ์นี้กำหนดว่าผู้ที่อายุพ้นเกษียณเป็นคนชรา ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ตามความแตกต่างในแต่ละประเทศ อาชีพ และเพศ เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดอายุเกษียณของแต่ละอาชีพ ดังนี้ ผู้อาชีพด้านอุตสาหกรรมเกษียณอายุเมื่อ 65 ปี และศัลยแพทย์เกษียณเมื่ออายุ 63 ปี เป็นต้น

3) เกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างความเจริญและความเสื่อม โดยถือว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้โดยมีกระบวนการสองอย่างคือ การเจริญและการเสื่อม เกณฑ์นี้พบว่าในวัยทารก และในวัยหนุ่มสาวมีการเจริญมากกว่าการเสื่อม แต่ในวัยชรา มีการเสื่อมมากกว่าการเจริญ เช่นสมองเสื่อมเมื่ออายุ 35 ปี เป็นต้น

จรรยา เสียงเสนาะ (2527: 36 อ้างถึงในสุวิมล สุรงค์กาญจนชัย, 2527) กล่าวว่า การพิจารณาบุคคลใดเข้าสู่วัยสูงอายุ ดูจากลักษณะ 4 ประการ คือ

1) มองอนาคตด้วยความวิตกกังวลและหวาดหวั่น

2) จิตใจไม่มั่นคงแน่นอน

3) เริ่มรู้สึกมองความหลังเป็นสุขมากกว่าเดิม และมองอนาคตด้วยความ
ห่อเหี่ยวเศร้าสร้อย

4) หมดความทะเยอทะยาน คิดว่าตนเองได้เห็นแล้ว ได้ถึงแล้ว และได้
ประสบการณ์มามากพอแล้ว

นักวิจัยผู้ใช้นามแฝงว่า 1300 ได้เขียนบทความเรื่อง "2525 ปีสังเสริม
สุขภาพผู้สูงอายุ" ลงในวารสารรัฐชาติกรีก (2526: 7) ให้ความหมายของความ
สูงอายุ (Aging) ว่า" หมายถึง การพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้าย
ของช่วงอายุมนุษย์ ความสูงอายุนี้จะเริ่มตั้งแต่เกิดมาและดำเนินต่อไปจนสิ้นอายุขัยของ
สิ่งมีชีวิตนั้นๆ แต่จากการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุที่ประชุมได้กำหนดเกณฑ์อายุ
60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิงว่าเป็นผู้สูงอายุ (Elderly) ซึ่งตรงกับที่กรมประชาสง-
เคราะห์ (2526: 11) ศึกษา วิโรจน์รัตน์ และ ลักษณะ ชรรมไพโรจน์ (2529: 49)
ได้ให้ความหมายไว้

จากคำจำกัดความต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้
อายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นเกณฑ์กำหนดความเป็นผู้สูงอายุ

ข. แนวความคิดเกี่ยวกับคนชราและความสูงอายุ

บริบูรณ์ พรพิบูรณ์ (2525: ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวว่า แนวความ
คิดเกี่ยวกับความชราแบ่งเป็น 3 ทฤษฎี คือ

1) ทฤษฎีด้านวุฒิวิทยา แบ่งเป็น 3 ทฤษฎี คือ

ก. ทฤษฎี Antoimmunity ทฤษฎีนี้เชื่อว่าความชราเกิดจากร่างกายสร้าง
ภูมิคุ้มกันปกติน้อยลง พร้อม ๆ กับการสร้างภูมิคุ้มกันทำลายตัวเองมากขึ้น การสร้าง
ภูมิคุ้มกันปกติน้อยลงจะทำให้ร่างกายต่อสู้เชื้อโรคและสิ่งแปลกปลอมไม่ได้ดี ทำให้เกิด
การเจ็บป่วยง่าย

ข. ทฤษฎี Error ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เมื่อคนหรือสัตว์มีอายุมาก ๆ ขึ้น ขึ้น
(Gene) ของผู้นั้นจะค่อย ๆ เกิดความผิดปกติ และความผิดปกตินี้จะค่อย ๆ มากขึ้นจนถึง

จุดหนึ่งที่ทำให้เซลล์ต่างๆ ของร่างกายเสื่อมและหมดอายุลง

ค. ทฤษฎี Free Radicals ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภายในร่างกายของคนและสัตว์รวมทั้งสิ่งมีชีวิตทั้งหลายและในสิ่งแวดล้อมมีเรดิคัลอิสระเกิดขึ้นมากมายตลอดเวลา เรดิคัลเหล่านี้จะไปทำให้เกิดขึ้นผิดปกติ และทำให้คอลลาเจนและอีลาสติน ซึ่งเป็นโปรตีน องค์ประกอบสำคัญของเนื้อเยื่อยึดเหนี่ยว มีรังค์ชราเกิดขึ้นมากจนทำให้มันเสียความยืดหยุ่นไป

2) ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านจิตวิทยาเป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้คนชราที่มีบุคลิกเปลี่ยนแปลงไป มีอยู่ 2 แนวคิด คือ

ก. ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory) ทฤษฎีนี้ กล่าวว่า "ผู้สูงอายุจะเป็นสุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและแนวพัฒนาจิตใจของผู้นั้น" ถ้าผู้สูงอายุเติบโตขึ้นมาด้วยความอบอุ่น มีความรักแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย เห็นความสำคัญของผู้อื่น รักผู้อื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่ค่อนข้างมีความสุข สามารถอยู่กับลูกหลานหรือญาติหรือผู้อื่นได้โดยไม่ค่อยมีความเคียดแค้น แต่ถ้าเป็นผู้สูงอายุที่เติบโตมาในลักษณะที่ร่วมมือกับใครไม่ค่อยเป็น ไม่อยากช่วยเหลือผู้ใด จิตใจคับแคบ ถือว่าตัวใครตัวมัน และมักรู้สึกตัวเองทำคุณกับใครไม่ขึ้น ก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยมีความสุข ชีวิตบั้นปลายมักจะเศร้าสร้อยน่าสงสาร

ข. ทฤษฎีความปราดเปรื่อง (Intelligence Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุที่ยังปราดเปรื่อง และความเป็นปราชญ์ยังคงอยู่ ก็ด้วยเป็นผู้ที่มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ อยู่ มีการค้นคว้าและพยายามที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ผู้ที่จะมีลักษณะเช่นนี้ได้จะต้องเป็นผู้มีสุขภาพดี และมีเงินใช้สอยโดยไม่เคียดแค้นเป็นเรื่องเกือหนุน

3) ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านสังคมวิทยา เป็นทฤษฎีที่พยายามวิเคราะห์เหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องมีสภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากครั้งที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ซึ่งยังมีงานทำรวมทั้งทฤษฎีที่พยายามจะช่วยให้ผู้สูงอายุอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มี 5 แนวคิด คือ

ก. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทฤษฎีนี้เชื่อว่าสถานะทางสังคมของ

ผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้น ถ้าสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถานะของผู้สูงอายุในสังคมนั้นก็ จะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วย

ข. ทฤษฎีจำนวนสัมพันธ์ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าสถานภาพของผู้สูงอายุในสังคมใดจะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้สูงอายุในสังคมนั้น ถ้าในสังคมมีจำนวนผู้สูงอายุน้อย สถานภาพของผู้สูงอายุก็มักจะดีกว่าในสังคมที่มีผู้สูงอายุจำนวนมาก

ค. ทฤษฎีเกียรติภูมิ ทฤษฎีนี้เห็นว่าสถานะของผู้สูงอายุมักจะดี ถ้าผู้สูงอายุในสังคมนั้นเป็นผู้สูงอายุที่มีประโยชน์

ง. ทฤษฎีการแยกตนเอง ทฤษฎีนี้แนะนำให้ผู้สูงอายุยอมรับว่า เมื่อถึงวัยสูงอายุแล้วลูกหลานและชุมชนมักจะให้ความสำคัญและความสนใจน้อยลง เมื่อเป็นเช่นนั้น ผู้สูงอายุก็น่าจะลดกิจกรรมเกี่ยวข้องกับสังคมลงเช่นเดียวกัน

จ. ทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีนี้มีความเห็นตรงกันข้ามกับทฤษฎีไว้ภาวะผูกพัน คือแม้จะรู้ว่าสังคมและลูกหลานจะให้ความสนใจน้อยลงเมื่อถึงวัยสูงอายุ ผู้สูงอายุก็น่าจะสนใจ แต่ควรเป็นตัวของตัวเองทำงานให้เพลิดเพลินตามกำลัง ตามความสามารถ ทฤษฎีนี้แนะนำให้ต่อไปว่า ถ้าจะให้ชีวิตวัยสูงอายุมีความสุขก็จงพอใจในชีวิตจริงเป็นตัวของตัวเอง และจงพยายามรักษา สุขภาพไว้ให้ดี

ค. ลักษณะทางกายภาพของผู้สูงอายุ

บุคคลที่เข้าสู่วัยสูงอายุนั้นมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ และในหลาย ๆ กรณี การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (ธีระ สุขวิจน์ 2518: 2 และ จริยาวัตร คมพหัศม์ 2525: 43-48)

ก. กระดูก (Skeleton) กระดูกทำให้ร่างกายคงรูปอยู่ได้ เป็นที่ยึดเหนี่ยวของกล้ามเนื้อและป้องกันอวัยวะ เช่น เส้นประสาท หัวใจ ปอด ฯลฯ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุกการเคลื่อนไหวของกระดูกและข้อต่อต่างๆจะมีลักษณะแข็ง มีอาการหลังโก่ง

ตัวอ กระดูกเปราะบาง

ข. กล้ามเนื้อ (Muscles) กล้ามเนื้อที่มองเห็นภายนอกร่างกายและเส้นใยต่าง ๆ จะหดสั้นเข้าไม่มีการยืดหยุ่น อวัยวะในร่างกายที่เป็นไปได้โดยอัตโนมัติจะอ่อนกำลังลง

ค. ลักษณะของผิวหนังและเนื้อเยื่อ (Skin) ผิวหนังจะเหี่ยวย่นเห็นได้ชัดที่หน้า คอ มือ แขน และส่วนอื่นๆของร่างกาย

ง. ระบบย่อยอาหาร (Digestion) การทำงานของกระเพาะ ลำไส้

จ. ความรู้สึก (The Sense) เช่น ตา หู จมูก ลิ้น มีการเสื่อมลง ประสาทที่ผิวหนังที่ใช้ในการรับรู้ทำงานช้าลง

ฉ. การเปล่งเสียง (Vocalization) พูดช้าลง เสียงหยาบ ชัก

ช. ระบบหายใจ (Respiration) จะช้าลง บางครั้งเกิดการขัดข้องเห็นอย่างง่าย

ซ. การหมุนเวียนของโลหิต (Circulation) บางขณะจะชักเพราะกล้ามเนื้อหัวใจมีประสิทธิภาพน้อยลง

ณ. ระบบประสาท (Nervous System) ทำงานช้าลง

ญ. การเสื่อมทางสมองทำให้สติปัญญาและความทรงจำเสื่อมลง การรับรู้ การแปลความหมายผิดไปจากเดิม

2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ (จริยาวัตร คมพยัคฆ์ 2525: 43-48) มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ ดังนี้

ก. เกิดความกลัวความแก่ เพราะจะเป็นสาเหตุให้ความสามารถ ความจำ ความงามลดลง และความคิดต่อไปว่าถ้าแก่แล้วลูกหลานรังเกียจไม่เอาใจใส่ ไม่เป็นที่นับถือกลัวเป็นภาระแก่ครอบครัว กลัวไม่มีใครเลี้ยง และกลัวความตาย

ข. ขาดความสนใจในสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เกิดความกลัวว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม มีความกังวลในหลายๆ ด้าน

ค. ต้องการพึ่งผู้อื่นมากขึ้น กลัวถูกทอดทิ้ง ไม่พอใจ โกรธ และความ

รู้สึกช่วยตัวเองไม่ได้ น้อยใจ ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ไม่ค่อยมีเหตุผล บางครั้งจึงดู
เหมือนกลายเป็นเด็กที่ต้องการความเอาใจใส่จากผู้อื่น

ง. ไม่ค่อยปรับตัว ยึดมั่นในความคิดของตนเอง เนื่องจากความสามารถ
ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เสื่อมไปและความวิตกกังวลที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ

จ. ต้องการผู้ร่วมสนทนามากขึ้น ถ้าปล่อยให้อยู่คนเดียวจะน้อยใจคิดว่า
ถูกทอดทิ้ง

ฉ. พฤติกรรมทางเพศอาจเปลี่ยนแปลงไป ในสตรีรู้สึกว่าจะไม่สวยงาม
เหมือนแต่ก่อน เกิดความอาย ในบุรุษอาจเกิดความรู้สึกกังวลว่าจะไม่มีสมรรถภาพ
ที่อาจแสดงออกด้วยการไอ้อวด เจ้าชู้

3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของผู้สูงอายุนี้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทาง
ด้านเศรษฐกิจด้วย ได้แก่

ก. อาชีพ ต้องสูญเสียตำแหน่งการงาน อาจจากการเกษียณอายุหรือ
ถูกให้อยู่ในตำแหน่งที่ต่ำลง เพราะมีผู้ที่มีความสามารถ มีสติปัญญาอายุน้อยกว่า ทำให้
มีผลต่อจิตใจน้อยใจ ว่าตนเองเป็นคนขาดประสิทธิภาพ

ข. รายได้ เมื่อต้องเกษียณอายุหรือออกจากงานฐานะทางการเงินย่อม
ตกต่ำไป เกิดความกังวล โดยเฉพาะถ้าเป็นหัวหน้าครอบครัว

ค. การเปลี่ยนแปลงในครอบครัว บุตรหลานแยกครอบครัวออกไปต่าง
หากทำให้วิวาห์เหว่ โดยเฉพาะถ้าสามีหรือภรรยาถึงแก่กรรม ผู้สูงอายุที่ยังมีชีวิตอยู่จะ
วิวาห์ยิ่งขึ้นอาจต้องเฝ้าบ้านคนเดียวเมื่อผู้อื่นไปทำงานหรือไปโรงเรียนกันหมด

ง. ความต้องการของผู้สูงอายุ

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของผู้สูงอายุมีผลอย่างมากต่อวิถี
ชีวิตของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีความต้องการที่มีลักษณะเฉพาะต่างไปจากวัยอื่น ๆ
ซึ่งสรุปตามความเห็นของอูตรราพร บุณนาค (2518: 9) ไว้ดังนี้

1) ความต้องการมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Sense of Belonging) มีความรู้สึกว่าคุณเองยังไม่ถูกทอดทิ้ง

2) ต้องการยอมรับและเชื่อถือจากสังคม (Acceptance and Recognition) โดยเฉพาะบุตรหลานหรือผู้ใกล้ชิดเพราะว่าถ้ามีคนยอมรับนับถือแสดงว่าคุณเองมีประโยชน์ต่อบุตรหลานและสังคม

3) ความต้องการมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นเป็นรายบุคคล (Individual Friend Ships) ต้องการเพื่อนคุยที่ถูกใจ เห็นอกเห็นใจในเรื่องที่จะคุยกัน

4) ความสนใจในประสบการณ์ใหม่ๆ ในสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นมีความกระตือรือร้นที่จะรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับความสามารถของบุคคลในการอ่านหนังสือ และความสามารถในการปรับตัว

สำหรับศึกษา วิโรจน์รัตน์ และ ลักษณะ ชรรณไพโรจน์ (2525:51) แบ่งความต้องการของผู้สูงอายุได้ดังนี้

- 1) ต้องการให้คุณให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
- 2) ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
- 3) ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- 4) ต้องการเข้าร่วมสนุกกับเพื่อนตามปกติ
- 5) ต้องการการดูแลทางด้านจิตใจ
- 6) ต้องการการยอมรับนับถือ
- 7) ต้องการการดูแลและป้องกันสุขภาพที่ดี
- 8) ต้องการความอบอุ่นจากครอบครัว
- 9) ต้องการความสงบทางด้านจิตใจ

2. ทฤษฎีทางสังคมของผู้สูงอายุ

จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะเข้าร่วมกลุ่มสังคม เช่นเดียวกับ

วัยอื่น ๆ ในหัวข้อนี้จึงจะกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มประชากรสูงอายุ กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ทฤษฎีที่สำคัญ มีดังนี้ คือ (Barrow and Smith, 1979: 52-55)

ก. ทฤษฎีกิจกรรมนิยม (Activity Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่ากิจกรรมทางสังคมเป็นเรื่องสำคัญสำหรับมนุษย์ทุกวัย กิจกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุเพื่อสุขภาพและชีวิตที่ดี บุคคลที่มีกิจกรรมสูงจะมีการปรับตัวได้ดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม นักทฤษฎีกิจกรรมเน้นว่า บุคคลจะรักษาระดับกิจกรรมทางสังคมของตนไว้เมื่ออย่างเข้าสู่วัยสูงอายุ นักทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุทั่วไปพยายามรักษากิจกรรมและทักษะของคนกลางคนไว้ให้มากที่สุด บทบาท และกิจกรรมใดๆ ก็ตาม que บุคคลถูกผลักดันให้เลิกกระทำจะต้องมีกิจกรรมใหม่ขึ้นมาทดแทน จะเป็นผู้ที่มีความพอใจในชีวิต มีภาพเกี่ยวกับตนเองดี รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม (Social Integration) และเป็นผู้สูงอายุที่ประสบผลสำเร็จในชีวิต

ในทัศนะของ Ernest Burgess (1960 อ้างถึงใน Barrow and Smith-1979: 53) เขาเชื่อว่า ผู้สูงอายุเมื่อเริ่มออกจากกิจกรรมทางสังคม จะเป็นผู้ "มีบทบาทของความไร้บทบาท." (Roleless Role) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลในสังคมอยู่ในสภาพของการไร้บรรทัดฐาน (Normless) บุคคลในสภาพของการไร้บทบาทจะขาดความสามัคคี (Consensus) ฉะนั้นบุคคลเหล่านี้จึงไม่ได้รับการแนะนำและสนับสนุน ผลก็คือทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม แต่เนื่องจากผู้สูงอายุไม่ได้ถูกกีดกันจากกิจกรรมทางสังคม และบทบาทใหม่ของผู้สูงอายุก็สามารถรับผิชอบในการสร้างสรรค์ผลผลิตได้

Arrold Rose นักทฤษฎีกิจกรรมนิยมคนหนึ่งชี้ว่า (1962: 54) ผู้สูงอายุสามารถจะสร้างวัฒนธรรมย่อย (Sub Culture) เพื่อให้ตนเองมีบทบาทและกิจกรรมหลักซึ่งมาจากความเข้าใจ ความต้องการและประสบการณ์ใหม่ ๆ ของเขา นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังคงสนใจชีวิตของตนเอง และยังสร้างบทบาทใหม่ ๆ ในสังคมที่ตนพัวพันอยู่

สาระสำคัญของทฤษฎีกิจกรรมจึงเน้นที่ความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างผู้สูงอายุ

กับกิจกรรม

ข. ทฤษฎีการแยกตนเอง (Disengagement Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ และหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็คนจะต้องลดกิจกรรมของตนเองและมองบทบาทใหม่เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ การไม่เกี่ยวข้องคือการที่ผู้สูงอายุถอนตัวออกจากสังคม รวมทั้งสังคมถอนตัวออกจากผู้สูงอายุเพื่อที่จะรักษาหน้าที่ต่อระบบสังคมไว้ ผู้สูงอายุพยายามที่จะหลีกเลี่ยงความกดดันและความตึงเครียด (Stress) โดยถอนตัวออกจากสังคมซึ่งเป็นผลจากที่รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถน้อยลงไป ทั้งนี้โดยทฤษฎีสุมิตัว (Dawd 1975 : อ้างถึงใน Barrow and Smith 1979 : 54) ทั้งสังคมและบุคคลได้เตรียมอนาคตสำหรับการไม่เกี่ยวข้องแล้ว เนื่องจากรายได้ที่หมดไป สุขภาพที่เลวลงและโรคที่รักษาไม่หายหรือพิการไปรวมถึงความตายที่ค่อย ๆ มาถึง ซึ่งผู้สูงอายุและสังคมต่างก็พอใจกับการไม่เกี่ยวข้องหรือใช้ภาวะผูกพันกับสังคมของกระบวนการสังคม

ทฤษฎีแยกตนเองเน้นว่าจากสิ่งเกิดชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ทั้งในระดับบุคคลและสังคม อัตราการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของผู้สูงอายุลดลง ซึ่งผู้สูงอายุก็พอใจเพราะรู้สึกว่าอยู่ในภาวะอิสระ (Autonomy) มากขึ้นภาวะอิสระนี้เกิดจากการคาดหวังพฤติกรรมของสังคมต่อตนได้ลดน้อยลงไป และตนเองก็มีเวลาว่างมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับเป็นประโยชน์ต่อสังคม คือการที่ผู้สูงอายุไม่เกี่ยวข้องนั้นเป็นการถอนสภาพและบทบาทของตนให้แก่หนุ่มสาวหรือคนที่จะมีบทบาทหน้าที่ได้ดีกว่า ความต้องการสูงสุดของสังคม คือต้องการทักษะและแรงงานใหม่มากกว่าได้จากผู้สูงอายุ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าหลังจากผู้สูงอายุละทิ้งบทบาทของตน จะต้องรู้สึกกระวนกระวาย วิตกกังวล และมีความบีบคั้นในช่วงต้น ๆ ต่อมาก็ยอมรับสภาพใหม่ คือการไม่เกี่ยวข้อง และรับความรู้สึกนั้นว่ามีคุณค่าต่อตนเอง (เรื่องเดียวกัน, หน้า 596.)

(Banm และ Banm (1980: 20) ได้สรุปทฤษฎีการไว้ภาวะผูกพันของผู้สูงอายุไว้ดังนี้

- 1) สังคมและบุคคลได้เตรียมตัวไว้ล่วงหน้าสำหรับการยอมรับความตายที่หลีกเลี่ยง

เสียงไม่ได้โดยการปลีกตัวให้ห่างจากกันทีละน้อยจากความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

2) การไม่ข้องเกี่ยวรวมทั้งการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนอื่น ๆ ที่ลดลงด้วยความพอใจและผูกมัดไว้เพียงเล็กน้อย สิ่งเหล่านี้จะลดความผูกพันระหว่างผู้กำลังจะไปกับผู้ที่กำลังจะมามีบทบาทแทน

3) การไม่ข้องเกี่ยวปรากฏในลักษณะของสภาพความเป็นไปในทางที่ดีทางจิตวิทยาสำหรับผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตามทฤษฎีการแยกตนเองนี้ ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันกว้างขวาง เช่น Arnold Rose (อ้างถึงใน Barrow and Smith 1979: 55) วิจารณ์ว่าทฤษฎีนี้เป็น Ethnocentric ที่สะท้อนถึงอคติต่อสังคมหรือต่อผู้สูงอายุ ในสังคมอุตสาหกรรม บางคนท้าทายให้ใช้ทฤษฎีการไว้การะผูกพันอย่างกว้างขวางออกไป บางคนแนะนำให้ทฤษฎีนี้ช่วยเหลือผู้สูงอายุให้มากขึ้น และนักวิจัยบางคน เรียกร้องให้มีการวิจัยให้มากขึ้นเพื่อจะได้เข้าใจถึงผลกระทบการไม่ข้องเกี่ยวที่ได้รับจากครอบครัวและเพื่อนฝูง บางคนถามว่าทำไมผู้สูงอายุบางคนเลือกที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องในกิจกรรมชนบทในขณะที่บางคนไม่เลือก (เรื่องเดียวกัน)

ข้อจำกัดของทฤษฎีการแยกตนเองของผู้สูงอายุ คือ (Banm and Banm 1980 : 19) ทฤษฎีนี้ศึกษาโดยตรงเฉพาะปัญหาเรื่องความตาย และสนใจศึกษามากแต่ในสังคมอุตสาหกรรม แต่คิดจะนำไปใช้เป็นที่ทฤษฎีสากลที่ใช้ได้กับทุกกลุ่มสังคมทุกยุคสมัย นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ยังไม่มีมีการพิสูจน์โดยใช้กับข้อมูลจริงมากนัก แต่อย่างไรก็ตามไม่มีใครกล่าวว่าเป็นการค้นพบที่ผิด

ข้อขัดแย้งในทฤษฎีการแยกตนเองยังไม่ได้รับการแก้ไขและทฤษฎีนี้ยังไม่ได้รับการทดสอบอย่างมีระบบ ยังมีคำถามบางประการต่อทฤษฎี เช่น การไว้การะผูกพันนั้นจะทำให้เกิดระดับความพอใจมากน้อยเพียงใด ทำไมผู้สูงอายุบางคนจึงมีความสุขและสามารถปรับตัวได้ดีกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และอะไรคือบทบาทของบุคคลในสังคม เป็นต้น (Barrow and Smith, 1979: 56)

ค. พัฒนาการของสังคม ของ Erikson ในวัยสูงอายุก็คือความสมบูรณ์

ทางจิตใจ ต่อสู้กับความหมดอาลัยตายอยากในชีวิต (Ego integrity V.S. despair) Erikson ได้กล่าวถึงความหมายของความสุขสมบูรณ์ทางจิตใจของบุคคลได้ว่าเป็นความเฉลียวฉลาด การตัดสินใจอย่างมีวุฒิภาวะ ความสมบูรณ์แบบ ความตั้งใจ ความมีจุดมุ่งหมาย การรักความจริง ความซื่อสัตย์ และความสงบในชีวิต ซึ่งจะเกิดขึ้นได้โดยอาศัยการทบทวนชีวิตในอดีต หากการทบทวนชีวิตในอดีตทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจก็จะมีผลให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในความสมบูรณ์ของการมีชีวิตสามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังขารและความตายได้อย่างสงบ อย่างไรก็ตามการมีความสุขสมบูรณ์ทางจิตมิใช่ผลลัพธ์เพียงหนทางเดียวของการทบทวนชีวิต บุคคลอาจมีความซึมเศร้า หมดอาลัยตายอยากในชีวิตได้หากการวัดผลชีวิตของบุคคลเป็นไปในทางลบ เป็นเหตุให้บุคคลไม่สามารถจะยอมรับชะตากรรม ไม่สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังขารมีความโศกเศร้าคับข้องใจ หมดกำลังใจ มีความรู้สึกว้าชีวิตหมดความหมายรวมทั้งระยะเวลาที่เหลืออยู่มีระยะสั้นเกินกว่าจะเริ่มต้นใหม่ได้อีกแล้วด้วยเหตุดังนี้บุคคลจึงกลัวความตาย และแม้ว่าบุคคลในวัยนี้จะสามารถพัฒนาถึงความสุขสมบูรณ์ทางจิตใจได้ก็ตาม แต่บุคคลที่จะต้องเผชิญกับความกดดันด้านอื่น ๆ ในสังคม อาทิเช่น การไม่ให้เกิดริษยาชกย่อง การขาดความเคารพผู้สูงอายุรวมทั้งการมีอคติของสังคม เป็นต้น สภาวะการณดังกล่าวเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุต้องสูญเสียบทบาททางสังคมที่สำคัญ ๆ มีการลดความรับผิดชอบในกิจกรรมที่มีความหมายต่อจิตใจของผู้สูงอายุ รวมทั้งเกิดการไม่ยอมรับความจริงว่าตนเองมีอายุแล้ว และยังยึดถือภาพพจน์ของตนเองในวัยหนุ่มสาวอย่างเหนียวแน่นทำให้เกิดช่องว่างระหว่างภาพพจน์เกี่ยวกับตนเอง และภาพพจน์ที่บุคคลอื่นในสังคมดูผู้สูงอายุขึ้น

ง. ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

งานวิจัยหลายชิ้นได้ยืนยันว่าคุณภาพของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ มิใช่ปริมาณของกิจกรรมหรือจำนวนบทบาทที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามสำหรับคนบางคนกิจกรรมหรือ

บทบาทจำนวนมากอาจก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิต แต่สำหรับบางคนอีกเช่นกัน ที่บทบาทเพียงน้อยนิดก็เป็นสิ่งที่มีคุณค่าในชีวิตได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนสูงอายุมิใช่เกิดจากการที่บุคคลต้องลดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างลง แต่จะเกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์ทางสังคมบีบบังคับให้บุคคลไม่อาจทำกิจกรรมที่ตนเองต้องการต่อไปได้ ดังนั้นหากสังคมได้ลดอคติที่มีต่อคนสูงอายุลงเสียบ้าง คนสูงอายุก็สามารถจะแสวงหาความพึงพอใจในการมีอายุได้มากขึ้น

นอกจากนั้นความพึงพอใจในชีวิตของคนสูงอายุนั้นยังมีความเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของบุคคลอีกด้วย Havighurst (1969) ได้เสนอผลการศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างบุคลิกภาพและระดับความพึงพอใจไว้ดังนี้:

ประเภทของบุคลิกภาพ	แนวทางชีวิต	ลักษณะ	ระดับความพึงพอใจในชีวิต
- พวกที่บุคลิกภาพประสานกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว	- พวกที่จัดระเบียบชีวิตอยู่เสมอ	- มีความสามารถสูง เข้าร่วมในกิจกรรม มีการนำกิจกรรมใหม่ๆ มาชดเชยกิจกรรมเก่าๆ อยู่เสมอ	- ระดับสูง
	- พวกที่มีจุดยืนของตนเอง	- มีบุคลิกภาพประสานกัน มีความคล่องแคล่วว่องไวในระดับปานกลาง มีแนวทางที่ตนเองชอบเพียง 1-2 ทิศทาง	- ระดับสูง

ประเภทของ บุคลิกภาพ	แนวทางชีวิต	ลักษณะ	ระดับความ พึงพอใจในชีวิต
	- พวกถดถอย	- มีระดับของกิจกรรมหรือการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับบทบาทต่างๆในระดับต่ำ ลดความผูกพันกับบทบาทต่างๆลง มีระดับความศรัทธาในตนเองสูง	- ระดับสูง
- พวกที่มีเกราะ ปกป้องตนเอง	- พวกที่ยังคงมี กิจกรรมต่อไป	- ยังคงมีกิจกรรมและบทบาทในช่วงกลางของชีวิต เมื่อประสบความสำเร็จก็จะมีความสามารถในการดำรงความสุขในชีวิตไว้ได้ (หากสถานการณ์เอื้ออำนวยให้)	- ระดับสูง (ต่อเมื่อประสบ ความสำเร็จ)
	- พวกที่จำกัด กิจกรรม	- มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทต่างๆในอัตราต่ำหรือปานกลาง	- ปานกลาง-สูง
- พวกที่เฉื่อยชา และพึงพิง	- พวกเรียกร้อง ความช่วยเหลือ	- มีระดับกิจกรรมปานกลางถึงสูง หากประสบความสำเร็จในการได้รับความสนใจจากผู้อื่นก็จะยังคงสามารถรักษาระดับความสุขในชีวิตไว้ได้ (หากสถานการณ์เอื้ออำนวยให้)	- ปานกลาง-สูง (ต่อเมื่อประสบ ความสำเร็จ)

ประเภทของ บุคลิกภาพ	แนวทางชีวิต	ลักษณะ	ระดับความ พึงพอใจในชีวิต
	- พวกไม่แยแส	- มีบทบาททางกิจกรรมในระดับต่ำ ไม่มีความคาดหวังหรือให้คุณค่า แก่ชีวิตมากนัก	- ต่ำ-ปานกลาง
- พวกที่บุคลิกภาพ ไม่ประสานกัน	- พวกที่ขาดระบบ ระเบียบในชีวิต	- กระบวนการทางสติปัญญาดี ความสามารถลงมีความสามารถ ในการควบคุมอารมณ์ต่ำ	- ต่ำ-ปานกลาง

ศูนย์วิทยทรัพยากร

คัดลอกจาก: R.J.Havighurst, "Research and Development in Social Gerontology : A Report of a special Committee of the Gerontological Society," The Gerontologist, 1969, 9, 1-90.

จ. ชีวิตครอบครัว

ครอบครัวมีอิทธิพลต่อจิตใจของบุคคลตั้งแต่แรกเกิดจนวาระสุดท้ายของชีวิตเพราะครอบครัว หมายถึงความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย และความไว้วางใจกันดังนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่มีความหมายต่อจิตใจของคนสูงอายุเป็นอย่างมาก

นอกจากสังคมจะตั้งความคาดหวังต่อพ่อแม่สูงอายุแล้ว สังคมยังตั้งความคาดหวังต่อผู้เป็นลูกให้ยอมรับพฤติกรรมของพ่อแม่ ว่าเป็นผลมาจากการหล่อหลอมของสังคม ยอมรับพ่อแม่ในลักษณะที่เป็นมนุษย์มีจิตใจและเลือดเนื้อ ไม่สมควรมีพฤติกรรมต่อต้าน แต่ควรยินยอมให้พ่อแม่ได้มีโอกาสฟังฟังตนเพื่อช่วยลดความตึงเครียดจากการกลับบทบาท(role reversal)

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักจะประสบความสำเร็จในการมีสัมพันธภาพที่ดีกับลูก ๆ ในวัยผู้ใหญ่ แต่ความผูกพัน ใกล้ชิดจะได้รับอิทธิพลจากลักษณะบุคลิกภาพและลักษณะการใช้ชีวิตด้วยตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุที่ชอบสัมพันธ์กับชุมชน มีกิจกรรมในสังคม มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง มีระดับการศึกษาสูงมักจะให้ความสำคัญกับครอบครัวในระดับต่ำกว่าคนสูงอายุที่มีศูนย์กลางครอบครัว หรือระดับการศึกษาต่ำกว่า และ/หรือมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจน้อยกว่า ส่วนผู้สูงอายุที่มีลักษณะถอนตัวรวมทั้งมีสุขภาพเสื่อมโทรมมักจะไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัว และมักทำตัวห่างเหินกับลูกหลาน

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ครอบครัวยังคงมีอิทธิพลต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก และในปัจจุบันครอบครัวได้ปฏิบัติต่อคนสูงอายุในลักษณะของการมุ่งให้ความสุขทางกายมากกว่าการให้ความสุขทั้งทางกายและจิตใจ การให้ความสุขทางกายเป็นสิ่งที่รัฐอาจจะช่วยได้ในลักษณะของการให้บริการด้านสาธารณสุขการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัยโดยทั่ว ๆ ไป และการทำกายภาพบำบัดแก่คนสูงอายุโดยไม่คิดมูลค่า ส่วนการให้ความสุขทางจิตใจเป็นหน้าที่ของครอบครัวที่จะช่วยให้คนสูงอายุได้มีความสุขพร้อมทั้งกายและใจในบั้นปลายของชีวิตภายหลังการทำหน้าที่ และรับผิดชอบอย่างหนักมาตลอดชั่วชีวิต

ด. เพื่อนและชีวิตสังคม

รูปแบบของมิตรภาพที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในคนสูงอายุ ก็คือการมีเพื่อนตายซึ่งจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างมากในการปรับตัว เพื่อนตายของคนสูงอายุไม่จำเป็นต้องเป็นเพื่อนร่วมวัยเท่านั้น อาจจะเป็นลูก ๆ หรือสมาชิกอื่นๆของครอบครัวก็ได้ แต่สำหรับบุคคลที่ชอบอยู่อย่างโดดเดี่ยวมาตลอดชีวิต การมีเพื่อนตายก็เป็นสิ่งไม่จำเป็นเท่าไรนัก เนื่องจากการอยู่อย่างโดดเดี่ยวเป็นชีวิตที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ (Lowenthal and Robinson, 1977) สำหรับเขาอยู่แล้ว

ผู้สูงอายุที่อยู่ในระดับเศรษฐกิจสังคมสูง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิง) มีแนวโน้มที่จะดำรงมิตรภาพในช่วงปลายของชีวิตไว้ และบุคคลสูงอายุในชนชั้นที่ชอบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอย่างมาก ก็จะพยายามดำรงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวต่อไป ส่วนผู้ที่ชอบชีวิตอย่างโดดเดี่ยวก็มีแนวโน้มจะดำรงรูปแบบชีวิตแบบโดดเดี่ยวต่อไปด้วยเช่นกัน

ช. การใช้เวลาว่าง

โดยทั่วไปแล้วเมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น บุคคลสูงอายุจะใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมที่ต้องการความว่องไวรวมทั้งกิจกรรมทางสังคมลดลง

กิจกรรมที่เป็นที่นิยมของบุคคลทุกกลุ่มอายุได้แก่การดูทีวี การดูกีฬา การฟังเพลง การดูภาพเขียน การเข้าร่วมกับองค์การการกุศลหรือคลับต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมที่ทำภายในบ้าน เช่น เย็บเสื้อผ้า ตกแต่งบ้าน ตกแต่งสวน เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่คนสูงอายุไม่นิยมมักจะเป็นกิจกรรมที่มีแนวโน้มเกิดขึ้นนอกบ้าน ต้องเกี่ยวข้องกับความตื่นเต้น ผจญภัย มีการปะทะกันทางร่างกาย หรือการใช้ระบบกลไกอย่างมาก (เช่น เดินร่า ล่าสัตว์ ยิงเป้า กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นต้น) วัตถุประสงค์ในการใช้เวลาว่างของคนสูงอายุจึงเน้นที่การผ่อนคลายความเครียด ส่วนความบันเทิงใจหรือความเพลิดเพลินต่อตนเองจะลดลง

ซ. ความหมายของการตาย

การตัดสินใจการตายของบุคคลมิใช่เป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ๆ ในอดีตเมื่อบุคคล

หยุดหายใจ หรือหัวใจหยุดเต้นบุคคลจะขาดออกซิเจนเป็นเหตุให้เซลล์สมองตาย บุคคลก็จะเสียชีวิต ในปัจจุบันวิทยาการสมัยใหม่ (การช่วยชีวิตแบบปากต่อปาก การช็อคด้วยไฟฟ้า การให้ออกซิเจน) รวมทั้งเครื่องช่วยชีวิต (การใช้เครื่องช่วยหายใจ การให้อาหารทางลำไส้) ล้วนแล้วแต่มีส่วนช่วยบุคคลที่ปราศจากความหวังในการมีชีวิตอยู่ให้สามารถมีชีวิตอยู่ได้ ด้วยเหตุดังนี้จึงได้มีผู้พยายามให้ความหมายของการตายไว้หลายแนวทาง ดังนี้

แนวทางที่หนึ่งก็คือ การตายจะประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ อย่างน้อย 3 ลักษณะคือ การตายทางชีววิทยา การตายทางจิต และการตายทางสังคม

การตายทางชีววิทยา (biological death) จะเกิดขึ้นเมื่อสัญญาณชีวิตทางด้านกายภาพสิ้นสุด

การตายทางจิต (psychological death) หมายถึงการหยุดคิด การหมดสิ้นความรู้สึกและความต้องการต่างๆ กับการสูญสิ้นทางบุคลิกภาพ

การตายทางสังคม (social death) หมายถึงการสิ้นสุดของกระบวนการทางวัฒนธรรมและความเคยชินทั้งหมด เช่น การมีพิธีศพ และการไว้อาลัยผู้ตาย เป็นต้น

กระบวนการทั้ง 3 นี้แทบจะไม่เคยเกิดขึ้นขณะเดียวกันเลย การตายทางจิตอาจจะเกิดขึ้นก่อนการตายทางชีววิทยาก็ได้ เช่น เมื่อบุคคลได้รับการใช้เครื่องช่วยชีวิต การตายทางสังคมก็เช่นกัน อาจจะเกิดขึ้นก่อนการตายทางชีววิทยาได้เมื่อบุคคลที่มีการตายทางจิตได้รับการปฏิบัติเสมือนหนึ่ง เป็นวัตถุที่ปราศจากชีวิตจิตใจและด้วยเหตุที่ว่าการใช้เครื่องช่วยชีวิตสามารถทำให้บุคคลที่หมดหวังมีชีวิตอยู่ต่อไป สามารถมีชีวิตทางชีววิทยาอยู่แม้ว่าจะมีการตายทางจิตและสังคมแล้วก็ตาม ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นอย่างรีบด่วนที่จะต้องมีการให้นิยามของการตายทางจิตที่แน่นอนกว่าที่เป็นอยู่เดิม

สำหรับประเทศไทย คณะอนุกรรมการการศึกษาวิจัยและวางแผนระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุในคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (2526: 2) ได้ให้แนวคิดพื้นฐานในการวางแผนสำหรับผู้สูงอายุไว้ดังนี้

- 1) ผู้สูงอายุได้ทำประโยชน์แก่สังคมในฐานะ "ผู้ให้" มากกว่าครั้งชีวิตแล้ว

จึงควรได้รับการตอบสนองในฐานะเป็น "ผู้รับ" จากสังคมโดยเฉพาะความชอบธรรม ในสิทธิมนุษยชนที่พึงมี ทั้งในด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา ความมั่นคงทางรายได้ สังคมและวัฒนธรรม และสวัสดิการสังคม

2) ผู้สูงอายุยังมีความรู้ ความสามารถพลังความคิดโดยเฉพาะประสบการณ์ ที่ควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้อีกมาก และการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ยังคงมีบทบาทมีส่วนร่วมในสังคมนั้น นอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกรู้ว่าเหว่โดดเดี่ยว เห็นชีวิตมีคุณค่าแล้วยังจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวให้ เข้ากับการเปลี่ยนแปลงใน ด้านต่างๆ ได้ด้วย

3) ผู้สูงอายุยังสามารถเตรียมตัวใช้ชีวิตในวัยชราอย่างมีคุณภาพได้เพียงไร นั้นย่อมขึ้นกับผลของชบวนการต่อเนื่องมาแต่วัยเด็กในการพัฒนาความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น สุขภาพอนามัยทางกายและจิต การศึกษา การประกอบอาชีพรวมทั้งการมีส่วนร่วม ในสังคมของแต่ละบุคคล

คณะอนุกรรมการฯ ดังกล่าว ยังกำหนดทิศทางของแผนระยะยาวสำหรับผู้สูง อายุไว้ 4 ประการ คือ (เรื่องเดียวกัน)

1) ผู้สูงอายุควรจะได้อยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น ได้รับการเคารพนับถือ และการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลานและควรรลดความสำคัญในบทบาทของผู้หารายได้มา เลี้ยงครอบครัวลง

2) ผู้สูงอายุไม่สามารถพึ่งตนเองได้ และไม่ได้รับการคุ้มครองดูแลจาก ครอบครัวไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม ควรจะได้รับการปกป้องดูแลจากสังคม

3) ผู้สูงอายุควรได้รับข่าวสารข้อมูล รวมทั้งคำแนะนำถึงวิธีการป้องกันและ รักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง และในกรณีที่เจ็บป่วยควรได้รับการดูแลรักษาพยาบาล นอกจากนี้ยังควรได้รับข่าวสารที่เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม และสิ่งแวดล้อม รอบตัว เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวเองเข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ได้

4) ผู้สูงอายุควรได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว และชุมชนตามความถนัด และความสามารถของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะในบทบาทที่

ปรึกษาซึ่งถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้บทบาทเช่นนี้ย่อมเป็นผลให้ผู้สูงอายุ มีความภูมิใจในตนเอง และเห็นคุณค่าในการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าต่อไป

การเปลี่ยนแปลงด้านจิตสังคมในผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตสังคมในผู้สูงอายุนั้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและผลจากสภาวะแวดล้อมรอบตัว ความเสื่อมของอวัยวะที่ทำให้ ความรู้สึกมีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจและสังคมของผู้สูงอายุอย่างมาก โดยเป็นอุปสรรคในการผูกมิตรกับสังคมและนอกจากนั้นผู้สูงอายุต้องเผชิญกับปัญหาทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม และวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความเครียดแก่ผู้สูงอายุอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีดังนี้ คือ

1. ด้านการงาน

จากการเกษียณอายุ มีผลให้ผู้สูงอายุมีความวิตกกังวล จากการสูญเสีย ตำแหน่งหน้าที่การงาน อำนาจ รายได้ลดลง มีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคม รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ แบบแผนการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป สิ่งเหล่านี้จะกระทบกระเทือน ความรู้สึก เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ความภูมิใจ ความมั่นคงจะลดลง (Haber 1982: 165)

2. ด้านการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัว

จากเดิมเป็นผู้นำในครอบครัว ก็อาจเปลี่ยนบทบาทมาเป็นสมาชิกใน ครอบครัวอยู่ถูกทอดทิ้งจะมีมากขึ้นซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ เป็นอย่างมาก

3. การสูญเสียคู่สมรส หรือ ผู้ใกล้ชิด

ทำให้ผู้สูงอายุมีอาการซึมเศร้า เหงา และว้าเหว่ การอยู่อย่างเดียวตายจะทำให้จิตใจหดหู่ โรคภัยไข้เจ็บซึ่งมักจะเกิดในวัยสูงอายุ ทำให้ขาดการติดต่อ สัมผัสกับเพื่อน ซึ่งต่างก็สูงอายุด้วยกัน ทำให้จิตใจของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงได้ง่าย

ผู้ที่ เป็นหม้ายพบว่าเป็นผู้ที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยทางจิตสูง นอกจากนี้ยังทุกข์ใจถึง ความตายที่ต้องเผชิญในไม่ช้าและยังพลอยเป็นทุกข์ถึงอนาคตคนอื่นที่อยู่ข้างหลังด้วย (ซีระ สุขวัจน์ 2525:22)

จริยาวัตร คมพยัคฆ์ (2525: 43-48) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ ดังนี้

1. ด้านความกลัวความแก่ เพราะจะเป็นสาเหตุให้ความสามารถ ความจำ ความสวยงามลดลง และคิดต่อไปว่าถ้าแก่แล้วลูกหลานจะรังเกียจไม่เอาใจใส่ ไม่เป็นที่นับถือกลัวเป็นภาระแก่ครอบครัว กลัวไม่มีใครเลี้ยงดู และกลัวความตาย
2. ขาดความสนใจสิ่งแวดลอม ซึ่งเกิดจากความกลัวว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับ นับถือในสังคม มีความกังวลในหลายๆ ด้าน
3. ต้องการพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น กลัวถูกทอดทิ้ง และรู้สึกช่วยตนเองไม่ได้ น้อยใจ โกรธ ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ไม่ค่อยมีเหตุผล บางครั้งจึงดูเหมือนกลายเป็นเด็ก ที่ต้องการดูแลเอาใจใส่
4. ยึดมั่นในความคิดตนเอง เนื่องจากความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เสื่อมไปและความกังวลที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ
5. ต้องการผู้ร่วมสนทนามากขึ้นถ้าปล่อยให้อยู่คนเดียวจะน้อยใจว่าถูกทอดทิ้ง
6. พฤติกรรมทางเพศอาจเปลี่ยนแปลงไป ในสตรีรู้สึกว่าจะไม่สวยงามเหมือนแต่ก่อน เกิดความอายในบุรุษอาจเกิดความรู้สึกกังวลว่าจะไม่มีสมรรถภาพ อาจแสดงออกโดยการโอดวอด เจ้าชู้

จากการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมดังกล่าว มีผลให้ผู้สูงอายุไม่สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างราบรื่น ประเด็นที่ควรศึกษาต่อไปนี้คือ การแสดงพฤติกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุจะส่งผลต่อปัญหาจริยธรรมอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป ดังนี้

จริยธรรม

นักจิตวิทยา นักการศึกษา และนักวิชาการได้ให้ความหมาย "จริยธรรม" (Morality) แตกต่างกันไป พอยกมาเป็นตัวอย่างได้ดังนี้

บราวน์ (Brown, 1965: 411) ให้ความหมาย "จริยธรรม" ว่าเป็นระบบของกฎเกณฑ์ สำหรับการแยกแยะการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิด และจริยธรรมทั้งหลายจะไม่คงที่ แต่จะเปลี่ยนไปเพราะความขัดแย้งกันเอง เพราะมีอิทธิพลของจริยธรรมจากแหล่งอื่น และเพราะมีการสร้างสถานการณ์ใหม่ขึ้นมาเรื่อยๆ

โฮแกน (Hogan, 1973: 217) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นระบบของกฎเกณฑ์ที่อยู่ภายนอก สมาชิกในสังคมสร้างขึ้นเพื่อชี้แนะพฤติกรรมสังคม หรือพฤติกรรมระหว่างบุคคลเป็นระบบกฎเกณฑ์ในการประพฤติที่ระบุนำของสิทธิ และข้อผูกพันต่อกัน

เมื่อพิจารณาความหมายจริยธรรมตามคำจำกัดความ ดังกล่าว จะพบว่า จริยธรรมตามความหมายของบราวน์ คือกฎเกณฑ์ของแต่ละบุคคลที่ใช้ในการตัดสินความถูกผิด แต่โฮแกนเห็นว่าจริยธรรมคือ กฎเกณฑ์ของสังคมที่ใช้ในการแยกแยะความถูกผิด

สุทิน เนียมพลับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2524: 131) ให้ความเห็นว่า จริยธรรมคือ แนวปฏิบัติทางด้านคุณงามความดี เป็นการกระทำอย่างเสรีในขอบเขตของมโนธรรม

สาโรช บัวศรี (กรมวิชาการ, 2523: 142) กล่าวว่าจริยธรรม คือแนวทางในการประพฤติตน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นในสังคม

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (อ้างถึงใน สุวิมล สุรงค์กาญจนชัย, 2527) ให้ความเห็นว่า จริยธรรม คือหลักแห่งการดำรงชีวิตอันประเสริฐหรือหลักแห่งการประพฤติตนตามความนิยมของสังคม

ก่อ สวัสดิพานิชย์ (อ้างถึงใน สุวิมล สุรงค์กาญจนชัย, 2527) กล่าวว่า จริยธรรม คือ ประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามเหมาะสม

ในการประชุมสัมมนาระหว่างนักวิชาการฝ่ายศาสนา ฝ่ายปรัชญา ฝ่ายจิตวิทยา และการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน ณ ศูนย์สารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. 2522 สรุปความหมายของจริยธรรมได้ว่า เป็นแนวทางความ

ประพจน์และการเพื่อบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่า และพึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522: 6)

ในส่วนคณะกรรมการโครงการการศึกษาจริยธรรมไทย ซึ่งดำเนินการโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 8) ได้จัดประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย และได้อภิปรายความหมายของจริยธรรม สรุปได้ว่า จริยธรรมคือ การกระทำทั้งทางกายวาจา และใจที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

จากการรวบรวมความหมายจริยธรรม ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความหมายจริยธรรมเป็น 3 ประการ ดังนี้คือ

ประการแรก จริยธรรม คือ กฎเกณฑ์ที่ใช้ในการแยกแยะและตัดสินความถูกผิด

ประการที่สอง จริยธรรม คือ หลักปฏิบัติเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม

ประการสุดท้าย จริยธรรม คือ ความประพฤติที่ดีงามเหมาะสมต่างๆ

สำหรับในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความว่า "จริยธรรม คือ แม่บทหรือกฎเกณฑ์ที่บุคคลใช้พิจารณาตัดสินว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก ที่ควร ทั้งการปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อม "

ในปัจจุบันทฤษฎีทางจิตวิทยาเกี่ยวกับจริยธรรมที่นักจิตวิทยาและนักการศึกษาให้ความสนใจ และนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive Development Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ ศึกษาพัฒนาการจริยธรรมในแง่ความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive) ทางจริยธรรม โดยเชื่อว่าความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินความผิดของการกระทำขึ้นอยู่กับปัญญาความคิดของบุคคล และกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจของแต่ละคนจะเป็นสิ่งซึ่งนำถึงระดับของจริยธรรม ดังนั้นการศึกษาตามแนวทฤษฎี

นี้ จะศึกษาให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) และจรรยาวิพากษ์ (Moral Judgement)

2. พฤติกรรมจริยธรรมจะถูกควบคุมด้วยความคาดหวังของผลกรรมที่ตามมา และคุณค่าของผลกรรมตามความรู้สึกของแต่ละบุคคล (Bandura, 1977: 38) ด้วยเหตุที่มนุษย์เรียนรู้ด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ ของสังคม ด้วยการสังเกตวิธีการประกอบพฤติกรรมของผู้อื่นและผลกรรมที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่ทำให้มนุษย์เรียนรู้ว่าเหตุการณ์ใดเกิดตามเหตุการณ์ใดอย่างไร เมื่อประสบกับเหตุการณ์หนึ่งก็จะเกิดความหวัง (Expectancy) เกี่ยวกับอีกเหตุการณ์หนึ่งได้ ความคาดหวังนี้ทำให้มนุษย์ตัดสินใจทำหรือไม่ทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเพื่อให้เกิดผลตามที่ตนปรารถนานั้นคือมนุษย์จะลอกเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น โดยมีการคาดหวังความพอใจ และการหลบหลีกความทุกข์ เป็นตัวกระตุ้นให้กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ

3. พัฒนาการทางจริยธรรม มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัฒนธรรม เช่น ศาสนา การอบรมเลี้ยงดู และขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมเป็นต้น ด้วยเหตุที่พฤติกรรมจริยธรรมของบุคคลเกิดขึ้นได้ด้วยการลอกเลียนแบบพฤติกรรมจากบุคคลรอบข้างซึ่งเป็นตัวแทนของสังคม ดังนั้นสิ่งที่บุคคลเรียนรู้ย่อมจะมีความใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม (Culture) ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่

จากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ดังที่กล่าวข้างต้น การปลูกฝังจริยธรรมให้แก่บุคคลจึงจำเป็นต้องมีตัวแบบที่ดีเป็นแบบอย่าง และจะต้องจัดให้บุคคลได้เรียนรู้เงื่อนไขต่าง ๆ ของสังคม ด้วยการให้เรียนรู้ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมที่กระทำกับผลกรรมที่จะได้รับตามมา ทั้งนี้การจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมทางสังคม จะต้องจัดให้มีความสอดคล้องกันทั้งประสบการณ์ตรง ตัวอย่างและคำบอกเล่า จึงจะทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและบรรลุจุดประสงค์มากขึ้น

4. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคม มีลักษณะความคิดพื้นฐาน คือ

1.1 พฤติกรรมจริยธรรม เป็นพฤติกรรมเจตนาเป็นพฤติกรรมที่ผ่าน

กระบวนการตัดสินใจของผู้กระทำแล้วว่าเป็นพฤติกรรมที่ถูกสำหรับตน เป็นพฤติกรรมที่ดี และเป็นพฤติกรรมที่ตนควรกระทำในสภาพหนึ่งๆ

1.2 การตัดสินใจของมนุษย์นั้นเป็นกระบวนการทางปัญญา เป็นกระบวนการที่เกิดจากความคิดไตร่ตรองตามความรู้สึกและเหตุผลของตนเอง กระบวนการคิดไตร่ตรองเพื่อเลือกพฤติกรรมที่ตนคิดว่าถูกที่สุด ดีที่สุด และควรที่สุด เรียกว่าการไตร่ตรองทางจริยธรรม

1.3 การไตร่ตรองทางจริยธรรมเป็นกระบวนการใช้เหตุผลตรรกบท กระบวนการใช้เหตุผลมีข้ออ้าง 2 ประการคือ

ก. ความเชื่อของตนเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก และที่ควรในสภาพการณ์หนึ่ง

ข. การรับรู้สภาพการณ์ที่แวดล้อมตนในขณะนั้นว่าเห็นอย่างไร จากข้ออ้างนี้ จะได้ข้อสรุปที่เป็นการตัดสินใจทางจริยธรรมในขณะนั้น สภาพการณ์นั้นว่าเป็นการดี ถูกและควรหรือไม่ที่จะกระทำพฤติกรรมหนึ่งๆ

พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคม (Social Moral Behaviors) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลกระทำต่อบุคคลอื่นในสังคม โดยพิจารณาไตร่ตรองแล้วว่าเป็นพฤติกรรมที่ถูกและที่ควรในสภาพการณ์นั้น ๆ และเมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้ง สามารถแบ่งคุณลักษณะของพฤติกรรมสังคมออกเป็นหมวดหมู่ต่างๆ 5-หมวดหมู่ ดังนี้คือ

1. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความซื่อสัตย์
2. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความเมตตา-กรุณา
3. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความเสมอภาค / ความยุติธรรม
4. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
5. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ ความกตัญญู กตเวทิตะ

ความอาวุโส การรักษาหน้า การอวดตน-ถ่อมตน เป็นต้น

ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร และงานวิจัย ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของพฤติกรรม

ดังกล่าวข้างต้นมาเสนอพอสังเขป ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ (Honesty)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525:282) ให้ความหมาย "ซื่อสัตย์" หมายถึง ความเป็นผู้มีอัธยาศัยตรง ปราศจากมายาสาไถย และไม่ปฏิบัติลวง เช่นเดียวกับกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (2514:564) ที่ได้กล่าวถึงคนซื่อสัตย์ว่าหมายถึง คนที่ไม่คดโกงในความสัมพันธ์กับผู้อื่น

ทวิ บุณยเกตุ (2515: 49-50) ได้กล่าวอบรมบุตรไว้ในหนังสือ พ่อสอนลูกว่าให้ยึดถือคุณธรรมความซื่อสัตย์เป็นแนวทางในการปฏิบัติและได้จำแนกความซื่อสัตย์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง หมายถึง การมีทริโอดิปปะ รู้จักละอายตนเอง ไม่กล้ากระทำในสิ่งที่ได้ชื่อว่าจะไม่สุจริต แม้ว่าจะไม่มีใครรู้เห็นเป็นการทำตามคำพูดโดยไม่เหลวไหล

2. ความซื่อสัตย์ต่อการทำงาน ได้แก่ การมีความซื่อตรง เกียรติคุณ ไม่เอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น หรือแสวงหาผลประโยชน์ในทางไม่ชอบ

3. ความซื่อตรงต่อเพื่อนฝูง เป็นคุณสมบัติของเพื่อนที่ดี ผู้ที่มีความซื่อตรงต่อเพื่อน จะมีความรักและความปรารถนาดีต่อเพื่อน ไม่คดโกงหรือคิดทรยศหักหลังเพื่อน

จากความหมายและลักษณะของความซื่อสัตย์ดังกล่าว จะเห็นว่าความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมหนึ่งที่บุคคลควรยึดถือปฏิบัติและควรปลูกฝังให้แก่เยาวชนรุ่นต่อๆ ไป เพราะคุณธรรมดังกล่าว เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการไม่หวังผลประโยชน์ใด ๆ ตอบแทน และไม่ใช้เล่ห์อุบายเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นคุณธรรมที่แสดงออกซึ่งความรักและความปรารถนาดีต่อบุคคลทั่ว ๆ ไป อันจะต่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

เนื่องจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เชื่อว่า สิ่งแวดล้อมในสังคมมีผลต่อการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่บุคคล โดยอาศัยกระบวนการเลียนแบบ และกระบวนการเสริมแรง ดังนั้นการปลูกฝังความซื่อสัตย์ซึ่งเป็นคุณลักษณะหนึ่งของจริยธรรมก็สามารถทำได้ด้วยการใช้กระบวนการดังกล่าว ดังเช่น สุพัตรา สุภาพ(2520: 40) ได้ให้

ทรรศนะเกี่ยวกับการปลูกฝังความเชื่อสัตย์ว่า " การที่จะสร้างความเชื่อสัตย์นั้นให้แก่เด็ก นั้นจำเป็นต้องมีการอบรมสั่งสอนและการกระทำตัวอย่างให้เห็น ยกย่องคนอื่นให้ปรากฏ เพื่อให้คุณลักษณะนิสัยข้อตรงนั้นก่อตัวเป็นบุคลิกภาพ เนื่องจากได้รับแรงเสริมทางบวก (Positive Reinforcement) จากสังคม " ด้วยเหตุนี้สภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคม จึงมีส่วนสำคัญมากในการหล่อหลอมลักษณะของความเชื่อสัตย์ให้แก่บุคคล

ในส่วนองงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อสัตย์ ได้มีผู้สนใจศึกษาบ้างดังนี้ สุริยงค์ อัยรักษ์ (2517) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะด้านความเชื่อตรง ต่อหน้าที่ของนักเรียนไทยพุทธในกรุงเทพฯ และนักเรียนไทยมุสลิมในสี่จังหวัดชายแดน ภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในกรุงเทพฯ และโรงเรียนในสี่จังหวัดภาคใต้ จำนวน 120 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบ สอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่านักเรียนไทยพุทธและไทยมุสลิม มีความ เชื่อตรงต่อหน้าที่ไม่แตกต่างกัน แต่พบว่านักเรียนหญิงในทุกกลุ่มมีความเชื่อสัตย์ต่อหน้าที่สูง กว่านักเรียนชายในทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อุบลรัตน์ โพธิโกสม (2523) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อสัตย์ของเด็กไทย ที่มีความแตกต่างทางด้านเพศ ระดับการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 มัธยมปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 872 คนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลทั่วภูมิภาค เครื่อง มือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบวัดความเชื่อสัตย์ ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีเพศต่างกัน ระดับชั้นเรียนต่างกันและสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความเชื่อสัตย์แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ (P.05) แต่ไม่พบความแตกต่างกันในเด็กที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน และเด็กที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน

ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าศาสนา สภาพแวดล้อม และอาชีพของผู้ ปกครอง ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชื่อสัตย์ของบุคคลแต่ตัวแปรที่มีอิทธิพล คือ เพศ ระดับ ชั้นเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. ความเมตตา - กรุณา (Generosity)

เมตตา-กรุณาเป็นคุณธรรมที่สำคัญข้อหนึ่งในพุทธศาสนา เรียกว่า พรหมวิหารสี่ ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา ซึ่งถ้าบุคคลยึดพรหมวิหารสี่ เป็นคุณธรรมประจำใจเพื่อการประพฤติปฏิบัติตน จะทำให้บุคคลอยู่ร่วมอย่างมีความสุข

พระเทพโมลี (2511: 534) ได้ให้ความหมายของเมตตาและกรุณาว่า "เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี ซึ่งทำให้เกิดมีการบำเพ็ญประโยชน์และความสุขด้วยความเสียสละที่ไม่เห็นแก่ตัว ส่วนกรุณาเกิดขึ้นด้วยเหตุคือเมื่อเห็นผู้อื่นต้องมีทุกข์ ผู้ที่มีความกรุณาจะต้องไม่มีวิหেলাและโสภกะ กล่าวคือไม่ตั้งใจหรือไม่กลับมาคิดว่าตนต้องมีทุกข์จะเสร์้าหมอง "

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2520: 89) ให้นิยามเมตตาว่าเป็นคุณธรรมที่มุ่งความสุขของผู้อื่นเป็นสำคัญ เป็นวิธีแก้ความเกลียดชัง ความอิจฉาริษยา ความตระหนี่เห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นการลดความสำคัญของตนเอง ทำให้สามารถก่อประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นได้ง่าย ส่วนความกรุณาเป็นความปรารถนาที่จะทำให้อุอื่นมีความสุขด้วยการช่วยให้เขาพ้นทุกข์ ไม่ว่าจะเป็นทุกข์ที่เกิดจากการเจ็บป่วยทางกายหรือการมีทุกข์ทางใจ แต่การให้ช่วยเหลือจะต้องเป็นไปตามกำลังของตน

กล่าวโดยสรุป เมตตา-กรุณาเป็นคุณธรรมที่คำนึงถึงผู้อื่นเป็นสำคัญโดยมุ่งให้ผู้อื่นมีความสุขและพ้นทุกข์ ด้วยการให้ความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ ไม่เห็นแก่ตัวหรือไม่เอาวัดเอาเปรียบเบียดเบียนผู้อื่น

สำหรับการแสดงออกซึ่งความเมตตากุณา พระโสภณคณาภรณ์ (2521: 13-14) ได้กล่าวว่า บุคคลสามารถแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ทางกายได้แก่การช่วยเหลือกิจการงาน ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อกัน
2. ทางวาจาได้แก่ การเจรจากันด้วยความรู้สึกเมตตาไม่ว่าจាក้าวร้าว ดูหมิ่น ช่วยแนะนำบอกกล่าวในเรื่องที่เป็นประโยชน์ หรือพิทักษ์ประโยชน์ของกันและกัน

3. ทางใจ ได้แก่ การไม่มีความรู้สึกมั่งร้าย คิดเอาเปรียบ หรือมุ่งทำลายผลประโยชน์ของผู้อื่น แต่มีความมุ่งหวังที่จะเห็นผู้อื่นประสบความสุขในชีวิต

นอกจากนี้ในทางพุทธศาสนายังได้บัญญัติ "ทาน" คือ การให้เพื่อฝึกพุทธศาสนิกชนให้รู้จักเสียสละรู้จักช่วยเหลือสงเคราะห์กันและกันตามโอกาสอันควร เพราะฉะนั้นผู้ที่รู้จักการให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ก็จะเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ใจให้มีเมตตา ไม่เห็นแก่ตัวและการให้ก่อให้เกิดประโยชน์ การให้อภัย ไม่โกรธ ไม่เกลียด ไม่อาฆาตแค้นผู้ที่ทำให้โกรธ ดังนั้นสังคมใดที่ประกอบไปด้วยบุคคลที่มีลักษณะของความเมตตา กรุณาจะเป็นสังคมที่มีความสงบสุขปราศจาก

ความวุ่นวาย

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับความเมตตา-กรุณาของคนไทยมีงานวิจัยที่น่าสนใจดังนี้ วารินทร์ ม่วงสุวรรณ (2517) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความเอื้อเฟื้อตามตัวแปร เพศและถิ่นที่อยู่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้น ป.ก.ศ.ปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัดจำนวน 450 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าเพศหญิงมีความเอื้อเฟื้อต่อพวกพ้องมากกว่าเพศชาย แต่มีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นไม่ต่างกัน และเมื่อพิจารณาในตัวแปรถิ่นที่อยู่อาศัย พบว่านักศึกษาต่างจังหวัดมีความเอื้อเฟื้อต่อพวกพ้องมากกว่านักศึกษาในกรุงเทพ แต่ความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นไม่ต่างกัน

สนองศรี รุดติษฐ์ (2523) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่ ซึ่ง ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา จำแนกต่างสาขาวิชาชีพ ระดับชั้นเรียน และ เพศ โดยศึกษาทัศนคติต่อการรับรู้มาตรฐานสังคม และทัศนคติต่อตนตามอัตภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปีที่ 1 และปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ และคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 320 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับทัศนคติต่อตนตามอัตภาพซึ่ง ได้แก่ ความตั้งใจของบุคคลที่จะปฏิบัติตนในสภาพการณ์หนึ่ง ๆ พบว่า นิสิตรัฐศาสตร์มีความตั้งใจหรือมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตนด้วยคุณธรรมเมตตา กรุณา และมุทิตาสูงกว่านิสิตครุศาสตร์ และเมื่อพิจารณาตามระดับชั้นเรียน พบว่า นิสิตชั้นปีที่ 4 มีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตนด้วยคุณธรรมพรหมวิหารสี่สูงกว่านิสิตชั้นปีที่ 1

สำหรับสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมของชาวพุทธย่อมได้รับอิทธิพลคำสอนของพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวกับความเมตตากรุณามาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติจนก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะตัว ดังจะเห็นได้จากทรรศนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อพฤติกรรมเมตตากรุณาของคนไทย ซึ่งยกเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง (2510:70) ให้ความเห็นว่า ลักษณะพิเศษของคนไทยประกอบไปด้วย ความสุภาพอ่อนโยน มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจกว้างขวาง รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น นิยมความจริงใจ และความช่วยเหลือกัน ไม่คิดเอาเปรียบผู้อื่น มีความเมตตากรุณาส่งสารไม่ซ้ำเติมผู้แพ้ และไม่มีความรู้สึกอาฆาตจองเวรผู้อื่น

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2520: 10-18) กล่าวว่า การประพฤติปฏิบัติที่ดีถือเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยมีทั้งลักษณะที่และลักษณะไม่ดี ในส่วนที่เป็นลักษณะดี ได้แก่ การรู้จักประสานประโยชน์ มีความเกรงใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความสุภาพอ่อนโยน ใฝ่สันติ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประณีประนอม ผ่อนสั้นผ่อนยาวและไม่ผูกพยาบาท

เดโช สวานานนท์ (2520: 1-5) ให้ทรรศนะว่า คนไทยมีความสุภาพอ่อนโยนมีน้ำใจ มีความโอบอ้อมอารี ประณีประนอม และประสานประโยชน์

ทรรศนะของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เมตตากรุณาเป็นคุณลักษณะของพฤติกรรมพึงประสงค์ที่คนไทยยึดเป็นแนวปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านานจนเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยซึ่งควรขำรงไว้ตลอดไป

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมเมตตากรุณา ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อการกระทำต่าง ๆ ดังนี้ การให้อภัย การเห็นอกเห็นใจ และการเบียดเบียนผู้อื่น การอิจฉาริชยา การให้ความช่วยเหลือ

3. ความเสมอภาค (Equality)

ความเสมอภาค เป็นคุณธรรมที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะเป็นคุณธรรมที่สร้างเสริมให้บุคคลไม่เอาวัดเอาเปรียบกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากความขัดแย้ง ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้นได้ให้ความสนใจ และได้แสดงทรรศนะต่างกัน พอยกเป็นตัวอย่างดังนี้

ลินคอร์น ให้ความเห็นว่าความเสมอภาค มิได้หมายความว่าทุกคนจะต้องมีความเท่าเทียมกันในทุก ๆ อย่าง เช่น มิใช่ ขนาด สติปัญญา คุณธรรม หรือความเจริญก้าวหน้าในสังคมแต่ทุกคนต้องมีความเท่าเทียมกันในการดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพ และในการแสวงหาความสุข

Oppenhiem (1968 อ้างถึงใน สุวิมล สุรงค์ภาณุจนจัย, 2527) ก็มีความเห็นสอดคล้องกันเขาให้ความเห็นว่า แม้มนุษย์จะมีความแตกต่างในลักษณะธรรมชาติ เช่น เพศ เชื้อชาติ เป็นต้น แต่ทุกคนย่อมมีความเท่าเทียมกันที่จะได้รับสิ่งต่าง ๆ จากสังคม ซึ่งได้แก่ ความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต และสิทธิเท่าเทียมกันในการหาสิ่งที่ชีวิตต้องการ

ภิญโญ สาธร (2520) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับข้อความเสมอภาคว่า หลักสำคัญที่จะทำให้ทุกคนอยู่ในสังคมโดยปราศจากความขัดแย้ง คือ การเคารพในความยุติธรรม โดยบุคคลต้องเคารพในความมีเหตุผล มีเมตตาธรรม มีความศรัทธาในมนุษย์ รู้จักเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน และต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมความเสมอภาคในสิทธิและโอกาสแก่ทุกคน

พัชยา สายหู (2516: 19-24) กล่าวว่าในสังคมที่เป็นธรรมบุคคลทุกคนควรมีโอกาสเสมอหน้ากันในการปรับปรุงตนเอง ความรู้สึกไม่เป็นธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าตนไม่มีสิทธิที่ควรมี และไม่ได้ในสิ่งที่ควรได้

กินพันธ์ นาคะตะ (2517 อ้างถึงใน สุวิมล สุรงค์ภาณุจนจัย, 2527) กล่าวถึง ในระบอบประชาธิปไตยว่าคนทุกคนต้องมีความเสมอภาคทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง หมายความว่าคนทุกคนต้องเคารพและปฏิบัติต่อกันเท่าเทียมกัน ไม่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในฐานะของบุคคลไม่ว่าจะเป็นวัยวุฒิ คุณวุฒิ หรือชาติวุฒิ คนทุกคนจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายในการดำรงชีวิต ในการใช้เสรีภาพ ในการแสวงหาความสุขและในการมีส่วนร่วมในทางการเมือง

สำหรับในทางพุทธศาสนา ท่านพุทธทาส ภิกขุ (2513: 173) ได้กล่าวถึงบุคคลผู้มีใจยุติธรรมว่าจะต้องไม่ตกอยู่ในอคติอัน ได้แก่ ความลำเอียง 4 ประการ

คือความล่าเอียงอันเกิดจากความไม่ชอบพอกัน ความล่าเอียงอันเกิดจากความชิงชังกัน ความล่าเอียงอันเกิดจากความหลงความล่าเอียงอันเกิดจากความกลัวซึ่ง อุกฤษ มงคล-นาวิน (2521:3-4) ก็มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้ที่มีความยุติธรรมควรที่จะปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ไม่มีอคติ หรือเลือกที่รักมักที่ชัง

จากทฤษฎีของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังกล่าว สรุปได้ว่า ความเสมอภาคเป็นคุณธรรมที่กล่าวถึง การที่ทุกๆ คนควรได้รับความเท่าเทียมกันในดำรงชีวิตอย่างมีอิสระในการแสวงหาสิ่งที่มีชีวิตที่ต้องการ และในการได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่ตนมีอยู่โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องชาติกำเนิดหรือชนชั้นทางสังคม และการที่บุคคลจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข บุคคลจำเป็นจะต้องเคารพในความยุติธรรม ประพฤติปฏิบัติต่อกันโดยปราศจากอคติหรือความล่าเอียง

สำหรับงานวิจัย พบว่ามีผู้สนใจศึกษาไว้บ้าง ดังนี้

สิทธิศักดิ์ จุศิริพงศ์ (2519) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทของสตรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนในกรุงเทพมหานครจำนวน 298 คน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่าโดยส่วนใหญ่ นักเรียนเห็นด้วยกับการที่สตรีควรมีสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษ แต่ทำให้เลือกเพศใดเพศหนึ่งนักเรียนก็จะมีแนวโน้มจะส่งเสริมให้เพศชายเป็นผู้นำมากกว่า ดังจะเห็นได้ว่าร้อยละ 58.87 เห็นด้วยกับการสนับสนุนให้สามีทำงานมากกว่าภรรยา แม้ว่าจะมีความสามารถสูงเท่าเทียมกัน

วรภาส รุจิโกชน์ (2522) ได้ศึกษาความคิดเห็นของกรมกรรณไฟ เฉพาะที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานการรถไฟแห่งประเทศไทย จำนวน 443 คน โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราประเมินค่า ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 51.46 ไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า "โดยธรรมชาติแล้วเพศหญิงมีความอ่อนแอกว่าเพศชาย" ดังนั้นเพศหญิงไม่ควรจะมีสิทธิเท่าเทียมชายทุกอย่าง " ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อความเสมอภาคระหว่างเพศ นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 72.6 ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับคำที่กล่าวว่า "การคบคนร้ายเป็นเพื่อนที่ดีกว่าคนจน" ซึ่ง

แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างตระหนักถึงความสำคัญของความเสมอภาคต่อบุคคลต่างฐานะ
แม้ว่างานวิจัยดังกล่าวจะศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคคล แต่ผู้
วิจัยมีความเชื่อว่าจะเป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาค
ได้

ในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเสมอภาคในสังคมไทย
เป็นต้นว่า ไพฑูรย์ เจริญแก้ว (2513: 152) ได้ให้ทรรศนะว่า " เมืองไทยยังไม่
ค่อยมีอุดมการณ์ของความเสมอภาค แต่การที่หญิงต้องทัดเทียมกับชายก็เริ่มมีอยู่ในความ
รู้สึกของชายและหญิงมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่ออกมา
มุ่งที่ช่วยเหลือและคุ้มครองหญิงมากขึ้น " นั่นก็หมายความว่า ปัจจุบันสังคมไทยได้เน้น
ให้ความสำคัญของความเสมอภาคระหว่างเพศมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากการที่เพศหญิง
มีโอกาสได้ศึกษาหรือประกอบอาชีพหรือดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เท่าเทียมชาย ทำให้
เพศหญิงมีบทบาทในทางสังคมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผิดกับสมัยก่อนที่เพศหญิงต้องอยู่กับैया
เฝ้ากับเรือน

เอกสารข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความเสมอภาคเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่มี
ความสำคัญค่อนข้างมาก และเป็นพฤติกรรมที่สามารถตัดสินใจได้ว่า ดีหรือไม่ดี ถูกไม่ถูก
ควรไม่ควรในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาพฤติกรรมดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวกับข้อการ
กระทำดังนี้คือความเสมอภาค ความยุติธรรม ความล่าเอียง การแสดงตน

4. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

การที่มนุษย์มาอาศัยอยู่รวมกันเป็นหมู่มา ย่อมมีการปฏิสัมพันธ์และอาศัย
พึ่งพากันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ด้วยเหตุที่ต่างชาติ
ตระกูลและต่างอุปนิสัยใจคอ บุคคลจึงอาจกระทำการไปตามอิทธิชาตริยและตามที่ตนถนัด
ซึ่งก่อให้เกิดการเอาวัดเอาเปรียบ เกิดความขัดแย้งไม่ลงรอยกัน เป็นผลกระทบต่อ
การทำงาน และความสงบสุขของหมู่คณะ ดังนั้นเพื่อให้มีความสงบสุขเกิดขึ้นแก่หมู่คณะ
จึงจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบสังคมขึ้น เพื่อให้บุคคลยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ รัฐบาล
ผลงานประโยชน์ รัฐบาลรักษาชื่อเสียงของหมู่คณะ และตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม

โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมกัน

การจัดระเบียบสังคมหรือการสร้างวินัยทางสังคม (Social Discipline)

จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งเลนสกี (Lanski : ยุทธศักดิ์เดชยนต์ แปล, 2522 : 21) ได้กล่าวว่าสังคมจะดำรงอยู่ได้ต้องมีระบบการควบคุมสังคม อันประกอบด้วย

1. ระบบของกฎเกณฑ์และค่านิยมที่กำหนดว่าพฤติกรรมอะไรเหมาะสมหรือไม่
2. ระบบความเชื่ออันเป็นพื้นฐานของกฎเกณฑ์และค่านิยม
3. ระบบการให้รางวัลและลงโทษเพื่อจูงใจให้บุคคลปฏิบัติตามเกณฑ์
4. สังคมกรรม (Socialization) ซึ่งทำให้บุคคลควบคุมความประพฤติของตนเองให้สอดคล้องกับสังคมโดยไม่ต้องมีใครมาคอยควบคุม

สำหรับสาเหตุของการขาดวินัยทางสังคมของบุคคลนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2516 อ้างถึงใน สุวิมล สุรงค์ดาญจนัย, 2527) ได้วิเคราะห์โดยยึดทฤษฎีบุคคลิกภาพของ แคทเทล (Cattell) และสรุปผลว่าเป็นผลมาจากการขาดวินัยในตนเองและขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งทั้งสองลักษณะนี้เป็นพฤติกรรมซ่อนเร้นหรือพฤติกรรมต้นตอ ที่ทำให้บุคคลิกภาพของบุคคลไม่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ส่วนในทางศาสนา พระศรีวิสุทธิโมลี (2515: 215-229) ได้อธิบายว่าการขาดวินัยทางสังคมเป็นลักษณะของการยึดถือตัวเอง (Self) ยึดถือว่าสิ่งนี้เป็นของเรา สิ่งนั้นไม่ใช่ของเรา เป็นการยึดหลักอัตตา ซึ่งขัดกับหลักอนัตตาของศาสนาพุทธ และการยึดถือตัวเองในลักษณะดังกล่าว ถือว่าเป็นปัญหาศีลธรรมอันร้ายแรงที่สมควรแก้ไขให้ลดน้อยลง เพื่อให้บุคคลคำนึงถึงส่วนรวมแทนที่จะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวเป็นฝ่ายเดียว

กล่าวโดยสรุปแล้ว การขาดวินัยทางสังคมเป็นลักษณะของการยึดถือตัวเองมากจนเกินไป ทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม เห็นแก่ประโยชน์ฝ่ายตนโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวมซึ่งลักษณะดังกล่าวจะไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวกับการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมนั้น โดยส่วนมากจะเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัยซึ่งให้ข้อค้นพบที่น่าสนใจหลายประการ เป็นต้นว่า งานวิจัยของ วิเชียรฉาย นักร้อง (2516) ได้ศึกษาการประพฤติปฏิบัติของนักเรียนพลศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนพลศึกษาจำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีการกระทำประโยชน์ต่อส่วนรวม และการเคารพในกฎหรือระเบียบของโรงเรียนแตกต่างกันกล่าวคือ ในเรื่องการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม นักเรียนหญิงจะทำประโยชน์บ้างมากกว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงเคยทำเป็นประจำมากกว่านักเรียนชาย ส่วนในเรื่องการเคารพกฎหรือระเบียบของโรงเรียนก็พบว่า นักเรียนหญิงมีความเคารพกฎเกณฑ์มากกว่านักเรียนชาย โดยนักเรียนหญิงไม่เคยทำผิดกฎมีจำนวน 56 % ในขณะที่นักเรียนชายมีจำนวน 37 % และนักเรียนหญิงเคยทำผิดกฎบ้างเล็กน้อยมีจำนวน 44 % ในขณะที่นักเรียนมีจำนวน 53 %

จากการศึกษางานวิจัยของวารินทร์ ม่วงสุวรรณ พบว่าในส่วนที่เกี่ยวกับวินัยทางสังคม เด็กหญิงมีวินัยทางสังคมมากกว่าเด็กชาย โดยเฉพาะวินัยทางสังคมนวมได้แก่ วินัยทางสังคมด้านพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง พฤติกรรมที่คล้อยตามสังคม พฤติกรรมตามมาตรฐานทางสังคม พฤติกรรมที่จะปฏิบัติจริงต่อกฎเกณฑ์ภายนอก และพฤติกรรมตามมาตรฐานสังคมต่อกฎภายนอก แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกันที่อยู่พบว่าเด็กในกรุงเทพฯ มีวินัยทางสังคมไม่ต่างจากเด็กต่างจังหวัดทั้งในกลุ่มชายและกลุ่มหญิง

ในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ที่มีต่อลักษณะการรักษาระเบียบแบบแผนและลักษณะของความเป็นระเบียบวินัยของคนไทยได้มีผู้ทรงคุณวุฒิแสดงทัศนะต่าง ๆ ดังนี้

เอมบริ (Embree 1950 อ้างถึงใน สุวิมล สุรงค์กาญจนชัย, 2527) ได้เขียนบทความลงในวารสารของสมาคมนักมานุษยวิทยาอเมริกัน (American Anthropologist เมื่อ ค.ศ. 1950) ให้ชื่อเรื่องว่า "Thailand: A Loosely Structured Social System" หรือประเทศไทยเป็นระบบสังคมที่มีโครงสร้างอย่างหลวม โดย

เปรียบเทียบสังคมไทยกับสังคมญี่ปุ่นในประเด็นสำคัญ ๆ คือ ลักษณะปัจเจกชนนิยม (Individualistic) ลักษณะความรับผิดชอบในระยะยาว (Long Term Obligation) และลักษณะของความเป็นระเบียบวินัย (Regimentation) เขาได้แสดงความคิดเห็นว่าคนไทยมีปัจเจกชนนิยมมากกว่าญี่ปุ่น นั่นคือยึดถือตัวเองเป็นสำคัญมากกว่าที่จะนึกถึงส่วนรวม และเห็นว่าคนไทยมีความรับผิดชอบที่จะผูกพันในระยะยาวน้อยกว่าญี่ปุ่นรวมทั้งมีระเบียบวินัยน้อยกว่าคนญี่ปุ่น โดยให้เหตุผลว่าโครงสร้างของระบบสังคมไทยหลวมใน ขณะที่สังคมญี่ปุ่นกระชับกว่า

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง (2510:66-68) ได้กล่าวถึงลักษณะถึงคนไทยว่ามีลักษณะของการรักอิสระภาพหรือความเป็นไทย กล่าวคือคนไทยมีนิสัยไม่ต้องการอยู่ใต้อำนาจบังคับของผู้อื่น ไม่ชอบการควบคุมบังคับเข้มงวด คนไทยถือความต้องการและความคิดเห็นของแต่ละคนเป็นใหญ่ ซึ่งส่วนของความรักอิสระเช่นนี้ ทำให้คนไทยไม่ค่อยมีความรู้สึกผูกพันต่อหน้าที่ และการถือตนเองเป็นใหญ่ ทำให้การประสานงานและการทำงานเป็นกลุ่มต้องมีปัญหาบางอย่าง นอกจากนี้คนไทยยังมีลักษณะของการย้ายหาความสุขจากชีวิต ชอบชีวิตแบบง่าย ๆ เพื่อความสุขในปัจจุบัน ซึ่งลักษณะอันนี้ก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่าง โดยเฉพาะเกี่ยวกับความพยายามของรัฐบาลที่จะให้ประชาชนยอมรับระเบียบวินัยในการทำงาน

สนิท สัมครการ (2521: 90-94) กล่าวว่า การที่คนไทยรักความเป็นอิสระ ทำให้คนไทยเอาตัวรอดไว้ก่อน อีกทั้งยังคำนึงถึงความสะดวกสบายของคนเป็นเกณฑ์ และด้วยเหตุที่คนไทยนิยมถือลัทธิปัจเจกชน กล่าวคือ นับถือตัวเองเป็นใหญ่ การแสดงออกจึงเป็นพฤติกรรมที่มุ่งสนองความต้องการของตนเป็นสำคัญ โดยไม่เคารพระเบียบและกฎหมายของบ้านเมือง ผู้ใดสามารถหลีกเลี่ยงกฎหมายได้ถือว่าเป็นคนเก่งมีฝีมือ

สำหรับอานนท์ อากาภิรมย์ (2515: 193) ให้ความคิดเห็นว่า ลักษณะนิสัยของคนไทยประการหนึ่งคือ ชอบความสะดวกสบายและไม่สนใจระเบียบแบบแผน จึงทำให้เกิดความบกพร่องในการปฏิบัติตามมารยาทสังคม ตัวอย่างเช่น การเข้าชมการแสดงโดยมารยาททางสังคมตามสากลนิยมการเข้าแถวเพื่อความเป็นระเบียบ แต่

คนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยปฏิบัติกัน เพราะต่างถือเอาความสะดวกของตนเองเป็นที่ตั้ง เป็นต้น

จากความคิดเห็นต่าง ๆ ข้างต้น จะเห็นว่า สังคมไทยยังขาดความมีวินัยในสังคม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาพฤติกรรมทางด้านการมีส่วนร่วมในสังคม การบำเพ็ญประโยชน์ การรักษาระเบียบวินัย การดูแลสาธารณสมบัติ

5. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านอื่น ๆ

ได้แก่ การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กิจกรรมทางศาสนาความเชื่อในสิ่งที่เข้าใจยาก การยอมรับความจริง การอดทน เพื่อเสริมให้พฤติกรรมต่าง ๆ มีความสมบูรณ์มากขึ้น

5. ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราและชมรมผู้สูงอายุต่างๆ

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ก. ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา

กรมประชาสงเคราะห์ได้เริ่มเปิดสถานสงเคราะห์คนชราครั้งแรกในปี พ.ศ. 2496 ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะให้เป็นที่พักสำหรับคนชราที่ไร้ที่พึ่งพิง และมีความจำเป็นในด้านที่อยู่อาศัยภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ผู้ที่อยู่ในข่ายจะได้รับการสงเคราะห์นั้นถ้าเป็นชายต้องมีอายุ 65 ปีขึ้นไป และผู้หญิงอายุ 60 ปีขึ้นไป ไม่มีโรคติดต่อเรื้อรัง ไม่ทุพพลภาพหรือจิตฟั่นเฟือน และจะต้องมีความจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งคือ ขากจน ไม่มีผู้อุปการะและขาดที่อยู่อาศัย หรือมีที่อยู่อาศัยแต่ขาดผู้ดูแล หรือไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ สำหรับบริการที่ให้ภายในสถานสงเคราะห์นั้นได้แก่ ที่พัก อาหาร เสื้อผ้า การรักษาพยาบาล กายภาพบำบัด นันทนาการ อาชีวะบำบัดและบริการสังคมสงเคราะห์

อนึ่ง ผู้รับบริการสงเคราะห์จากสถานสงเคราะห์ภายใต้การดูแลของกรม

ประชาสงเคราะห์นั้นจำแนกได้เป็น 4 ประเภทคือ

ก. ประเภทสามัญ สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีใครดูแลส่งเสียผู้สูงอายุเข้ารับการสงเคราะห์โดยไม่ต้องเสียค่าบริการแต่อย่างใด ในสถานสงเคราะห์คนชราทุกแห่งให้บริการประเภทนี้

ข. ประเภทเสียค่าบริการ สำหรับผู้สูงอายุที่สามารถช่วยค่าใช้จ่ายแก่สถานสงเคราะห์ได้ โดยเสียค่าบริการเดือนละ 550 บาท สำหรับห้องเดี่ยวและเดือนละ 1,060 บาท สำหรับห้องคู่ ปัจจุบันยังมีบริการด้านนี้อยู่ที่สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคแห่งเดียว

ค. ประเภทพิเศษ สำหรับผู้สูงอายุที่มีความสามารถพิเศษจะเป็นเจ้าของบ้านพักโดยปลูกบ้านอยู่เองในสถานสงเคราะห์ตามแบบของทางราชการ โดยมีเงื่อนไขว่าเมื่อผู้เป็นเจ้าของหาชีวิตไม่แล้วบ้านนี้จะตกเป็นของทางราชการ ปัจจุบันให้บริการประเภทนี้ที่สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค และสถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชลบุรี

ง. บ้านพักตากอากาศสำหรับผู้สูงอายุ อยู่ที่สถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชลบุรี แห่งเดียว

ในปัจจุบันสถานสงเคราะห์คนชราที่ดำเนินการโดยรัฐมีอยู่ด้วยกัน 8 แห่ง มีจำนวนผู้รับบริการเมื่อเดือนธันวาคม 2527 ดังต่อไปนี้

	จำนวนผู้รับบริการ
สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพฯ	366
สถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชลบุรี	173
สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์โพธิ์กลาง นครราชสีมา	168*
สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์วัดม่วง นครราชสีมา	138
สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ เชียงใหม่	295
สถานสงเคราะห์คนชราบ้านทักษิณ ยะลา	114

	จำนวนผู้รับบริการ
สถานสงเคราะห์คนชราเข่าบ่อแก้ว นครสวรรค์	57
สถานสงเคราะห์คนชรา จันทบุรี	27**
	<u>1,338</u>

* ณ เดือนพฤศจิกายน 2527

** ณ เดือนตุลาคม 2527

ภายในปี 2528 มีสถานสงเคราะห์คนชราเปิดใหม่อีก 2 แห่งที่จังหวัด
มหาสารคาม และจังหวัดชุมพร

ข. ศูนย์บริการสังคมผู้สูงอายุ

กรมประชาสงเคราะห์ ได้ขยายขอบเขตการให้บริการแก่ผู้สูงอายุให้
กว้างขวางขึ้น โดยจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุในบริเวณโรงเรียนพิบูลย์ประชา-
สวรรค์ ถนนดินแดง เขตพญาไท เพื่อให้บริการด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ศูนย์บริการ
สังคมผู้สูงอายุนี้นั้นด้านวิชาการ การให้การศึกษาแก่ผู้สูงอายุ ตลอดจนจัดกิจกรรม
เกี่ยวกับผู้สูงอายุ พร้อมกันนั้นก็ทำหน้าที่เสมือนหนึ่งสถานสงเคราะห์ชั่วคราวแก่ผู้สูงอายุ
ที่ประสบปัญหาเฉพาะหน้าผู้สูงอายุที่เดินทางจากต่างจังหวัดมารับการรักษาพยาบาลอาจ
ได้อาศัยพักที่ศูนย์ชั่วคราวระหว่างรอเข้าโรงพยาบาล เป็นต้น

ชมรมผู้สูงอายุแห่งโรงพยาบาลประสาท พญาไท จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 ธ.ค.
2506 โดยเน้นทางด้านการศึกษา จิตวิทยา และสวัสดิการที่จะให้แก่สมาชิกมีการ
อบรมแพทย์ พยาบาล ในเรื่องการบริการสุขภาพผู้สูงอายุ และมีการจัดตั้งคลินิก
ผู้สูงอายุตามโรงพยาบาลทั่วไป ซึ่งยังไม่ครบทุกแห่ง แต่ได้ถึง 70% ของโรงพยาบาล
ของรัฐปัจจุบัน ศ.นพ.ประสพ รัตนากร เป็นประธานชมรม

ชมรมผู้สูงอายุแห่งโรงพยาบาลสงฆ์ ได้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่
2 ก.ค.2526 สมาชิกของชมรมจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ สมาชิกสามัญที่มีอายุ

60 ปีขึ้นไป สมาชิกวิสามัญที่มีอายุน้อยกว่า 60 ปี และสมาชิกกิตติมศักดิ์ ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสงฆ์นี้เป็นชมรมผู้สูงอายุที่มีรากฐานและพัฒนาการในระดับที่แน่นอนและเป็นที่ยอมรับของบรรดาคณะกรรมการ และสมาชิกที่ย่อมเป็นตัวอย่างในการศึกษาเฉพาะกรณีเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุได้

สมาคมคลังปัญญาแห่งประเทศไทยจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2530 เพื่อเป็นศูนย์รวมผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์สาขาต่าง ๆ สมาชิกของชมรมจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ สมาชิกสามัญที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป สมาชิกสมทบที่มีอายุน้อยกว่า 50 ปี และสมาชิกกิตติมศักดิ์

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิตยา ชูโต (2525: 24-25) ศึกษาเรื่อง "คนชราไทย" โดยวิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถาม ใช้กลุ่มผู้สูงอายุคนชราอายุตั้งแต่ 60 คนขึ้นไป จำนวน 1,000 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่า

- ก) แนวโน้มและสัดส่วนของคนชราที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น
- ข) กลุ่มคนชราส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ไม่ได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมีฐานะยากจนซึ่งจะต้องเป็นภาระของบุตรหลาน และรัฐบาลที่จะต้องเกื้อหนุนการต่อการศึกษาทำให้กลุ่มคนชราขาดความรู้ในการระมัดระวังดูแลสุขภาพของตนเองในยามชรา ขาดโอกาสที่จะแสวงหาความรู้ในการใช้ชีวิตในยามชราอย่างมีประสิทธิภาพ
- ค) คนชราร้อยละ 90 อยู่ร่วมกับคู่สมรสหรือครอบครัวซึ่งเป็นลูกหลานหรือญาติพี่น้อง ลูก ๆ ของคนชราได้ให้ความช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่การอยู่ร่วมกันนั้นคนชรามีบทบาทเป็นที่ปรึกษาของครอบครัว และช่วยดูแลเลี้ยงหลานหรือเด็กเล็ก
- ง) คนชราเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อยมาก กิจกรรมที่เข้าร่วมส่วนใหญ่

เป็นกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมทางการเมืองบ้าง

จ) คนชราถึงแม้ว่าจะมีปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับความแก่เฒ่าหรือทุกข์ยากแต่ร้อยละ 62 ยังคิดตนเองมีความสุขเหมือนกับคนอื่น หรือมีความสุขมากกว่า และไม่ได้เหงาหรือว้าเหว่มากนัก

สุวรรณี พลับพลาทอง (2522: 144-146) ศึกษาความทันสมัยและภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองของคนชราในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ตัวอย่างประชากรจากสถานสงเคราะห์คนชรา จำนวน 302 คน พบว่า คนชรามองตนเองมีคุณค่าและเมื่อนำความทันสมัยมาสัมพันธ์กับการมองภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองปรากฏว่า คนชราที่มีความทันสมัยมักจะมองภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองไปในทางที่มีคุณค่ามากกว่าคนชราที่ไม่ทันสมัย

บุญยืน สุภาพ (2521: ๖) ได้ศึกษาเปรียบเทียบปัญหา ความต้องการและโลกทัศน์ของคนชราในสถานสงเคราะห์คนชราของรัฐบาล และเอกชน ผลปรากฏว่าปัญหาที่เป็นสาเหตุให้คนชราตัดสินใจเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาล และเอกชนมีปัญหาย่างเดียวกันคือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ หรือการขาดทุนทรัพย์ในการเลี้ยงชีพ ส่วนความพอใจของคนชราต่อการบริการ การสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาลและเอกชนต่างก็มีความพอใจใกล้เคียงกัน นอกจากนี้คนชราในสถานสงเคราะห์ทั้งสองแห่งยังมีความต้องการตรงกันคือ มีความต้องการทางกายเป็นทางแรก และเป็นความต้องการที่สำคัญที่สุดของความต้องการทั้งหมด

Black (1977) ได้สรุปผลการศึกษาของเขาว่าคนสูงอายุมีความต้องการที่จะหันเข้าหาครอบครัวของตนเองเป็นลำดับแรกเมื่อเกิดปัญหา และคนสูงอายุก็จะระบุว่าสมาชิกของครอบครัวเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมและไว้วางใจสำหรับตัวเขามากที่สุด ซึ่งผลการศึกษาของ Black สอดคล้องกับการศึกษาคณะชราไทยของ นิสา ชูโต (2525) ที่สรุปว่าเมื่อต้องเผชิญกับความวิตกกังวลหรือปัญหา คนชราไทยจะหันมาปรึกษาครอบครัวตนเองถึง 69% และผู้ที่คนชราไทยไว้วางใจมากที่สุดก็คือลูกสาว (22%) ลูกชาย (20%) สามีหรือภรรยา (17%) ลูกเขยหรือลูกสะใภ้ (5%) และเมื่อยามป่วยไข้คนชราไทยก็คาดหวังให้ลูกสาวเป็นผู้ดูแลตน นอกจากนั้นคนชราไทยยังได้กล่าวเพิ่ม

เดิมอีกว่า ชีวิตในวัยชราที่มีความสุขก็คือ การมีลูกหลานคอยดูแลใกล้ชิด

Clark and Anderson (1967) ได้กล่าวว่าสัมพันธภาพในครอบครัวจะดีได้ก็ต่อเมื่อบุคคลในครอบครัวมีการพึ่งพาทางกายภาพต่อกันในระดับต่ำ รวมทั้งพ่อแม่สูง อายุไม่เข้าไปก้าวก่ายหรือเรียกร้องอย่างมากต่อผู้เป็นลูก งานวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ นิส่า ชูโต (2525) ที่พบว่าบทบาทของคนชราไทยในครอบครัวคือเป็นผู้ช่วยเหลือ (เป็นที่ปรึกษาของครอบครัว 25% การช่วยเหลือดูแลลูกหลาน 21% มีส่วนช่วยดูแลบ้าน 21%)

Neugarten และคณะ (1977) ได้เสนอแนะว่าในบั้นปลายไม่จำเป็นจะต้องปราศจากบทบาทหรือปราศจากบรรทัดฐานเสมอไป กล่าวคือ คนสูงอายุอาจจะเลือกทำเฉพาะกิจกรรมที่เขาคิดว่ามีความสำคัญต่อเขาอย่างมาก และปล่อยว่างกิจกรรมที่ปราศจากความสำคัญลงเสียบ้าง

นอกจากงานวิจัยทั้งสามนี้ ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุอีก แต่ไม่มีผลงานวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมในผู้สูงอายุ ซึ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านจริยธรรมในวัยอื่นามีเป็นจำนวนมากพอสมควร อาทิ

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ และคนอื่นๆ, 2527: 200) ได้ศึกษาเรื่อง " จริยธรรมชาวกรุงเทพมหานครปัจจุบัน " พบว่า พฤติกรรมจริยธรรมประเภทตนเองนั้นได้แก่การรักษาสุขภาพ มีศักยภาพสูงสุดและการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขมีค่าศักยภาพต่ำสุดในด้านพฤติกรรมจริยธรรมประเภทสังคม ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือมีค่าศักยภาพสูงสุด และการให้ร้ายป้ายสีมีศักยภาพต่ำสุด ในด้านพฤติกรรมจริยธรรมประเภทเศรษฐกิจ ได้แก่ การบริจจาคทรัพย์ มีค่าศักยภาพสูงสุดและการประกอบมิชฉาชีพที่ผิดกฎหมายมีค่าศักยภาพต่ำสุด ในด้านพฤติกรรมจริยธรรมประเภทการเมืองได้แก่ กลุ่มความซื่อสัตย์ทางการเมือง มีค่าศักยภาพสูงสุด และการแจ้งความเท็จ มีค่าศักยภาพต่ำสุด ในด้านพฤติกรรมประเภทสิ่งแวดล้อมได้แก่ การสะสมสิ่งมีค่ามีศักยภาพสูงสุด และการทำลายพันธุ์สัตว์ มีค่าศักยภาพต่ำสุด

สุวิมล สุรงค์กาญจนชัย (2527:ง) ได้ศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมและแนว

โน้มนำพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมตามคำรายงานของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง "ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่าง รายงานว่าเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูกและควร จำนวน 10 พฤติกรรม ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น การบำเพ็ญประโยชน์ การกตัญญูแม้ตนจะยากลำบาก การคำนึงถึงอาวุโส การให้อภัย การเห็นอกเห็นใจ การรักษาชื่อเสียงของหมู่คณะ การรักษาสัญญา การอดทน และการเห็นแก่พวกพ้อง

ส่วนพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่าง รายงานว่า เป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ถูกและไม่ควร มีจำนวน 11 พฤติกรรม ได้แก่ การกตัญญูแม้การกระทำนั้นจะผิดระเบียบ การปฏิบัติต่อผู้ชายดีกว่าผู้หญิง การประจบ การรักษาหน้า การปฏิบัติต่อคนร่ำรวยดีกว่าคนไม่ร่ำรวย การพูดปด การไม่รักษาระเบียบวินัย การอิจฉาริษยา การเบียดเบียนผู้อื่น และการให้ร้ายป้ายสี

2. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่าง รายงานว่า เคยทำบ่อยที่สุดคือ การคำนึงถึงอาวุโส และเคยทำน้อยที่สุดคือ การให้ร้ายป้ายสี

ส่วนพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่าง รายงานว่า มีแนวโน้มจะทำมากที่สุดคือ การช่วยเหลือผู้อื่น และมีแนวโน้มจะทำน้อยที่สุดคือ การให้ร้ายป้ายสี

ส่วนพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่าง รายงานว่า เคยเห็นคนอื่นทำมากที่สุดคือ การไม่รักษาระเบียบวินัย และเคยเห็นคนอื่นทำน้อยที่สุดคือ การกตัญญูแม้ว่าการกระทำนั้นจะผิดระเบียบ นอกจากนี้พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่าง รายงานว่า คิดว่าคนอื่นจะทำมากที่สุดคือ การคำนึงถึงความอาวุโส และคิดว่าคนอื่นกระทำน้อยที่สุดคือ การเบียดเบียนผู้อื่น

แม้ว่างานวิจัยทั้งสองด้านคือเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และเกี่ยวกับจริยธรรมจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นบ้างแต่ยังไม่ปรากฏว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องจริยธรรมในผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงเห็นเป็นโอกาสที่เหมาะสมที่จะนำเสนอในเรื่องที่เกี่ยวกับจริยธรรมในผู้สูงอายุ

จากงานวิจัยและทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุและจริยธรรม สามารถมอง

เห็นประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับปัญหาจริยธรรมในผู้สูงอายุได้ ดังนี้

1. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตในครอบครัวร่วมกับบุตรหลานอาจมีพฤติกรรมจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ต่ำกว่าผู้สูงอายุที่มีชีวิตครอบครัวร่วมกับบุตรหลานได้อย่างปกติสุข
2. ผู้สูงอายุที่มีการมองภาพแต่หนหลังด้วยความพอใจ น่าจะมีการแสดงพฤติกรรมทางจริยธรรมได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่มีการมองภาพแต่หนหลังด้วยความไม่พอใจ
3. ผู้สูงอายุยังคงมีบทบาททางสังคม ควรจะเป็นผู้ที่ยังมีการแสดงพฤติกรรมทางสังคมเป็นไปได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่แยกตนเองออกจากสังคม
4. ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงจะสามารถเป็นผู้มีความพร้อมที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องและมีความสุขในการที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีความมั่นคงในฐานะทางเศรษฐกิจ

จากผลการวิจัยต่าง ๆ เป็นที่สังเกตว่า ผู้สูงอายุยังคงให้ความสำคัญกับครอบครัวเสมอ แต่ก็มีปัจจัยหลายประการที่ทำให้ผู้สูงอายุตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกของสถานสงเคราะห์ และบางกลุ่มยังมีความต้องการด้านกิจกรรม จำต้องเข้าเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจริยธรรมนั้นเป็นการกล่าวถึงพฤติกรรมจริยธรรมของกลุ่มเยาวชน และวัยแรงงาน ซึ่งก็จะเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่ยังคงเป็นไปในทางที่ดี กลุ่มผู้สูงอายุควรจะได้รับ ความสนใจและศึกษาให้มากขึ้น เพราะนอกจากชนบทรวมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยยังนิยมนับถือ และยกย่องผู้สูงอายุว่าเป็นผู้อุดมด้วยประสบการณ์ คาดว่าจะทำประโยชน์อย่างสูงแก่สังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างมาก ควรที่จะเป็นผู้มีความประพฤติปฏิบัติในทางที่ดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุ และสถานสงเคราะห์คนชรา กรุงเทพมหานคร